

*UPPSATSER FRÅN
INSTITUTIONEN FÖR ARBETSVETENSKAP
GÖTEBORGS UNIVERSITET*

Jobbgarantin för ungdomar

- En åtgärd som påverkar unga vuxnas känsla av sammanhang?

Viktor Hasselgren

Examensarbete/ Uppsats grundnivå 15 hp

Handledare: Gunilla Bergström Casinowsky

Examinator: Tommy Isidorsson

Sammanfattning

Titel:	Jobbgarantin för ungdomar - En åtgärd som påverkar unga vuxnas känsla av sammanhang?
Författare:	Viktor Hasselgren
Handledare:	Gunilla Bergström Casinowsky
Examinator:	Tommy Isidorsson
Institution:	Institutionen för arbetsvetenskap, Göteborgs universitet
Typ av arbete:	Examensarbete/ Uppsats grundnivå 15 hp
Datum:	2012-04-13
Nyckelord:	KASAM, jobbgaranti, ungdomar, arbetslöshet

Ungdomsarbetslöshet är problem för den drabbade individen och för samhället. Ungdomar som hamnar utanför arbetsmarknaden har svårare att ta sig tillbaka igen och de riskerar ett liv i utanförskap med dålig ekonomi och försämrade psykisk hälsa. En stark känsla av sammanhang är en skyddsfaktor mot svåra livshändelser såsom arbetslöshet. Syftet med studien var att med hjälp av Antonovskys (1991) teori om känsla av sammanhang öka kunskaperna om huruvida unga vuxnas emotionella välbefinnande påverkas av situationen som arbetssökande och inskrivna i det arbetsmarknadspolitiska programmet Jobbgarantin för ungdomar. Vidare är syftet att belysa vilka tankar kring och strategier för framtiden dessa unga vuxna har, och om det går att se en koppling mellan olika förhållningssätt till framtiden och individens känsla av sammanhang.

Detta resulterade i en kvalitativ studie med en fenomenologisk och till viss del deduktiv ansats. Studien utfördes i en mindre stad i södra Sverige. Totalt deltog sju respondenter i åldern 18-24 år. Resultatet visade att respondenterna upplever att känsla av sammanhang påverkas i både negativ och positiv riktning genom deltagandet i Jobbgarantin för ungdomar. Respondenterna upplever det som negativt om de aktiviteter de deltar i inte är anpassade efter just deras behov, önskemål och förutsättningar. Dessa aktiviteter utvecklar inte deltagarnas kompetenser och ökar således inte deras anställningsbarhet. Aktiviteter som fångar deltagarnas behov och önskemål upplevs som positiva och utvecklande. Det finns en skillnad i strategier för att hantera och ta sig an situationen som arbetssökande mellan de olika respondenterna. Respondenter med stark känsla av sammanhang tar sig an situationen på ett mer rationellt sätt än de som upplevs ha en svagare känsla av sammanhang. Detta stämmer överens med Antonovskys (1991) teori om känsla av sammanhang. Fortsatt forskning inom detta område med inriktning på vilka åtgärder som bibehåller alternativt stärker en individs känsla av sammanhang skulle berika.

Förord

Jag skulle vilja rikta ett stort tack till ett antal personer som genom sitt engagemang, deltagande och stöd har gjort det möjligt för mig att genomföra denna studie. Först och främst vill jag tacka respondenterna som tog sig tid till att ställa upp på en intervju, utan er hade det varit omöjligt att genomföra uppsatsen. Jag hoppas att denna uppsats kan ge något tillbaka till er. Vill tacka Arbetsförmedlingen och de trevliga och tillmötesgående medarbetarna i den beröra kommunen för att jag fick genomföra studien hos er. Sedan vill jag tacka min handledare Gunilla Bergström Casinowsky. Du har varit mycket tålmodig och kommit med många kloka och konstruktiva invändanden, jag är övertygad om att du säkerligen spenderat mer tid med min uppsats än de timmar som avsatts för handledning. Sist men inte minst vill jag tacka Emma som stöttat och pushat mig under hela uppsatsperioden.

Halmstad

2012-04-13

Viktor Hasselgren

Sammanfattning	1
Förord.....	2
Inledning	1
Bakgrund.....	2
Frågeställningar	2
Aktörer i Jobbgarantin för ungdomar.....	3
Arbetsförmedlingen	3
Andra aktörer och samarbetspartners	3
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder - Jobbgaranti 18-24.....	3
Samarbetspartners inom Jobbgarantin 18-24	4
Tidigare forskning.....	5
Utanförskap.....	5
Skyddsfaktorer mot arbetslöshet	6
Hälsoproblem	7
Upplevelse av arbetslöshet	8
Vilka är effekterna av arbetsmarknadspolitiska program?	9
Den enskilda förmedlarens betydelse.....	9
Utvärdering av Jobbgarantin för ungdomar.....	10
Sammanfattning av bakgrunden	10
Teorier	11
Känsla av sammanhang	11
Begriplighet	11
Hanterbarhet.....	12
Meningsfullhet	12
KASAM, coping och socialt stöd	12
Coping.....	13
Metod.....	15
Urval	15
Datainsamling	15
Kvalitet, validitet och reliabilitet.....	16
Analysmetod.....	16
Metoddiskussion	17
Etikdiskussion	18
Resultat och analys.....	19
Respondenterna	19
Känsla av sammanhang	20
Begliplighet	20
Begliplighet i Jobbgarantin	20

Förståelse för situationen	20
Utebliven respons.....	21
Coping knuten till begriplighet.....	22
Hanterbarhet.....	22
Utanförskap.....	23
Beroendeförhållandet till arbetsförmedlingen.....	23
Ekonomi.....	24
Arbetsgivarnas krav	25
Copingstrategier knutna till hanterbarhet	26
Meningsfullhet	26
Brist på sysselsättning.....	27
Kontakten med Arbetsförmedlingen	27
Aktiviteter i Jobbgarantin.....	28
Framtidssyn.....	29
Utbildning	30
Copingstrategier i relation till meningsfullhet	30
Summering av resultat och analys.....	31
Slutsatser	31
Diskussion	32
Syn på deltagandet och attityder till Jobbgarantin för ungdomar.....	33
Förslag på framtida insatser från respondenterna	35

Litteraturlista

Bilaga 1

Bilaga 2

Inledning

Ungdomsarbetslöshet är ett problem för den drabbade individen och för samhället. Ungdomar som hamnar utanför arbetsmarknaden har svårare att ta sig tillbaka igen, de riskerar att bli marginaliserade och hamna i ett utanförskap (Ungdomsstyrelsen 2006). Att komma in på arbetsmarknaden som ung ger en större grad av autonomi. Inkomsten från ett arbete ger ungdomar en möjlighet att förverkliga sig själva, flytta hemifrån och därmed en chans att frigöra sig och bli självständiga individer. Om unga drabbas av arbetslöshet ökar risken för psykisk ohälsa i livet, och arbetslösheten ger de drabbade en dålig personlig ekonomi (Falkstedt & Hemmingsson 2011), detta bekräftas också av Statens Folkhälsoinstitut (2002:9). Den senaste statistiken rörande den totala arbetslösheten är från januari 2012 och där uppgår den totala arbetslösheten till 8 procent. Bland unga vuxna i åldern 15-24 år uppgick arbetslösheten till 24,2 procent (Statistiska Centralbyrån 2012). Detta skulle således innebära att samhället står inför stora utmaningar och många individer löper stor risk att drabbas av försämrad hälsa och fastna i ett bidragsberoende på grund av arbetslöshet vid tidig ålder. För samhället skulle det innebära ökade kostnader i form av större utgifter för försörjningsstöd och sjukvårdskostnader.

Regeringen har ett samhällsansvar att motverka arbetslösheten bland ungdomar och detta görs genom Arbetsförmedlingen och dess jobbgarantiprogram för ungdomar (Arbetsmarknadsdepartementet 2008). Programmet ska ge stöd och vägledning för de som drabbats av arbetslöshet så att de så skyndsamt som möjligt ska kunna återgå till arbete. Just konsekvenserna och upplevelserna för de unga vuxna som deltar i Jobbgarantin för ungdomar har fångat mitt intresse. Jag vill se hur unga vuxna i Jobbgarantin för ungdomar upplever situationen som arbetssökande och mer karakteristiskt i förhållande till Antonovskys teori om känsla av sammanhang (Antonovsky 1991). Enligt Antonovskys teori utgör en stark känsla av sammanhang en skyddsfaktor mot svåra livshändelser såsom arbetslöshet. Känsla av sammanhang består av tre begrepp, begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Känner en individ att den har en begriplighet av händelser i livet och har resurserna och möjlighet att hantera dem samt upplever det som meningsfullt att emotionellt engagera sig i det har den en stark känsla av sammanhang (Antonovsky 1991). En person med en stark känsla av sammanhang ser inte arbetslöshet som ett resultat av att *"livet behandlar dem orättvist"* utan den tar sig an svåra situationen som en utmaning. De nyttjar alla sina tillgängliga resurser, i detta fall de aktiviteter och det stöd som erbjuds i Jobbgarantin för ungdomar för att komma ur den situation de befinner sig i. Om Jobbgarantin kan få de arbetssökande ungdomarna att stärka sin känsla av sammanhang kan den då öka deras chanser att få ett arbete och påverka sin livssituation i en positiv riktning. På vilket sätt påverkas ungdomarnas känsla av sammanhang av deltagandet i Jobbgarantin för ungdomar? Detta kommer att behandlas vidare i denna uppsats.

Bakgrund

I detta stycke kommer jag redogöra för syfte och mål med studien samt beskriva ungdomsarbetslösheten utifrån tidigare forskning, jag kommer att presentera de aktörer och de aktiviteter deltagarna i Jobbgarantin för ungdomar i den berörda kommunen deltar i.

För att hindra unga vuxna att drabbas av arbetslöshet och dess negativa konsekvenser, samt hjälpa ungdomar som redan idag är arbetslösa, har staten tagit fram Jobbgarantin för ungdomar. Nedan kommer en sammanfattning av vilka åtgärder som utförs i Jobbgarantin för ungdomar och vilka aktörer som deltar i åtgärder samt en redogörelse för samhällsproblemet ungdomsarbetslöshet. Från politiskt håll har det sedan valet 2006 varit arbetslinjen som varit botemedlet mot arbetslöshet och dess konsekvenser för samhället och individen. Arbetslinjen beskrivs av Eklund (2010) som ansträngningar från samhällets sida att få arbetssökande i arbete så skyndsamt som möjligt för att individen inte ska bli passiv och bidragsberoende. Om en individ blir bidragsberoende tappar denna kontakt med arbetsmarknaden och riskerar att bli så oattraktiv för arbetsgivaren att den inte ses som anställningsbar (Eklund 2010). För att komma tillrätta med detta och stötta de individer som har det allra svårast att komma tillbaka på arbetsmarknaden har regeringen lyft fram några områden de ska satsa extra resurser på under 2012. Det första är en förstärkning av Arbetsförmedlingen, det andra, insatser för unga arbetslösa och det tredje är, förbättringar i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för unga. Rent konkret innebär extra satsningar på ungdomar att de ungdomar som löper störst risk för att drabbas av långtidsarbetslöshet ska identifieras och sedan erbjudas olika former av insatser, som praktik på arbetsplatser redan innan de erbjuds deltagande i jobbgarantin för ungdomar (Regeringen 2011).

Syfte

Syfte med studien är att med hjälp av Antonovskys (1991) teori om känsla av sammanhang studera hur unga vuxnas emotionella välbefinnande påverkas av situationen som arbetssökande och inskrivna i det arbetsmarknadspolitiska programmet Jobbgarantin för ungdomar.

Frågeställningar

Hur påverkar Jobbgarantin för ungdomar unga vuxnas begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet?

Vilka strategier för framtiden har de arbetssökande unga vuxna i Jobbgarantin för ungdomar?

Hur påverkar känsla av sammanhang de arbetssökandes framtidsstrategier?

Aktörer i Jobbgarantin för ungdomar

Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen är en statlig aktör vars uppdrag är hjälpa arbetslösa unga vuxna tillbaka arbetslivet. Den statliga arbetsförmedlingen är landets största förmedlare av jobb. De har som uppdrag att matcha arbetssökande och arbetsgivare. Arbetsförmedlingen har kontor över hela landet och deras verksamhet är kostnadsfri för deltagarna. Arbetsförmedlingen fick sin nuvarande form efter införandet av arbetslinjen (Arbetsförmedlingen 2011).

Andra aktörer och samarbetspartners

Passiva åtgärder för de arbetssökande är de omställningsbidrag från stat och kommun som betalas ut. Det som kommer behandlas vidare i studien är upplevelsen av de aktiva åtgärderna. De omfattar praktik för arbetssökande, ren förmedling av arbete, utbildning av arbetssökande och olika former av delfinansierad sysselsättning. I Sverige är det den offentliga sektorn som har huvudansvaret för att genomföra arbetsmarknadspolitiska satsningar. Idag finns det en rad privata aktörer som utgör komplement till Arbetsförmedlingen där de bland annat ombesörjer tjänster som jobbcoachning för deltagare i de olika aktivitetsprogrammen. Det sker alltså ett samarbete mellan den offentliga sektorn och de privata aktörerna. Idag är målet att en tredjedel av alla som varit i någon form av garantiprogram ska varit hos en kompletterande aktör. Det är Arbetsförmedlingen själva som står för vidareutbildandet av arbetssökande till de privata komplementen. Dock kan de deltagande inte med tvång hänvisas till en privat aktör, utan de deltagande måste godkänna detta komplement (Lundin 2011).

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder - Jobbgaranti 18-24

Jobbgarantin för ungdomar infördes 2007 och ersatte de tidigare arbetsmarknadspolitiska programmen för ungdomar. Jobbgarantin ska genom sina insatser se till så att arbetssökande ungdomar så skyndsamt som möjligt kommer in på arbetsmarknaden, alternativt utbildar sig inom det reguljära utbildningssystemet (Arbetsförmedlingen 2012). Det är Arbetsförmedlingen som erbjuder unga arbetssökande som har fyllt 16 år men inte uppnått en ålder på 25 år att delta i programmet.

Vidare kriterier för att bli anvisad till Jobbgarantin för ungdomar är att de arbetssökande ska varit inskrivna på Arbetsförmedlingen som arbetssökande i minst 90 dagar under en period på fyra månader. Ungdomar som inte arbetar fulltid kan även de anvisas till Jobbgarantin, kravet är då att de ska uppfylla kraven för att få någon form av A-kassa.

Vilka åtgärder ingår då i Jobbgarantin? Enligt Arbetsförmedlingen ska åtgärderna i garantin inbegripa, en *”fördjupad kartläggning, studie och yrkesvägledning, jobbcoachning och jobbsökaraktiviteter”* Dessa åtgärder ska helst förenas med *”praktik på arbetsplatser, utbildning, stöd till näringsverksamhet eller arbetslivsinriktad rehabilitering”* (Arbetsförmedlingen 2012) De deltagande i Jobbgarantin får ersättning från Försäkringskassan i form av aktivitetsstöd eller utvecklingsstöd. Beloppet varierar beroende på ålder, familjeförhållanden och om de deltagande uppfyller kravet för A-kassa eller deltar i programmet på hel- eller deltid. Summorna det varierar mellan är som högst 680 kr/dag via

aktivitetsstöd och som lägst 48 kr/dag i utvecklingsersättning. Deltagare under 18 år får inget aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning (Försäkringskassan 2012).

Som deltagare i programmet kan ungdomarna medverka tills det de får ett arbete, eller tills det att de kommer in på en utbildning som inte ger dem rätt att uppbringa utvecklings- eller aktivitetsstöd eller får föräldrapenning alternativt är sjukskriva på heltid alternativt har deltagit i Jobbgarantin längre än 15 månader sammanlagd tid. Dessa skäl till diskvalificering från deltagande ska ha pågått under en period längre än en månad för att en deltagare inte längre ska få medverka i Jobbgarantin.

Arbetsförmedlingen har rätt till att *”ta tillbaka en anvisning”* till Jobbgarantin för ungdomar om den deltagande vägrar att delta i någon av aktiviteterna i programmet eller inte tar ett erbjudande om ett lämpligt jobb utan att redogöra för orsakerna till detta. En arbetssökande kan också avvisas från programmet om den inte redovisar sina sökta arbeten. Som arbetssökande kan du också bli utesluten om du skulle missköta dig. Utöver detta har Arbetsförmedling rätt till att ta tillbaka en anvisning till Jobbgarantin för ungdomar om de anser att det finns *”särskilda skäl till att ta tillbaka anvisningen”* (Försäkringskassan 2012).

Samarbetspartners inom Jobbgarantin 18-24

Arbetsförmedlingens samarbetspartners i den berörda kommunen är FAMI (Navigatorcentrum) och Folkuniversitetet. FAMI är en förkortning av arbetsmarknads och introduktionsenhet. FAMIS:s uppdrag är att *”på ett professionellt och hållbart sätt, för sina uppdragsgivare, hjälpa och stödja anvisade personer och nyanlända invandrare att bli självständiga och självförsörjande”*. Några av FAMIS:s verksamheter är Navigatorcentrum som är en verksamhet för ungdomar i åldern 16-24 år. Det som Navigatorcentrum arbetar med är att ge deras klienter vägledning och stöd så att de kan hitta ett arbete eller annan form av sysselsättning. Verksamheten styrs utifrån de individer som behöver hjälp. Inom FAMI finns också ett antal arbetsträningsplatser. Utöver detta arbetar FAMI med att coacha och stödja deltagare samt hjälpa till med att hitta praktikplatser (Falkenbergs kommun 2011 A). Den andra samarbetspartnern är Folkuniversitetet som hjälper till med coachning och vägledning för de arbetssökande. *”Våra jobbcoacher fungerar som kunskapsbank, vägledare och rådgivare. De har tillgång till ett brett kontaktnät inom olika branscher. Tillsammans arbetar du och din coach med att:*

- *Hitta dina drivkrafter*
- *Inventera din kompetens*
- *Hitta olika möjligheter*
- *Få kontakter med arbetsgivare*

Som deltagare får du vägledning och stöd under cirka sex månader. Innehållet kan se olika ut beroende på vad just du behöver. Vissa aktiviteter sker i grupp och andra individuellt eller tillsammans med din coach. Du får handledning av din coach genom hela projektet” (Folkuniversitetet 2012). De arbetssökande kan också ta hjälp av kompetenscentrum i den berörda kommunen (Falkenbergs kommun 2011 B). Kompetenscentrum hjälper till med att höja kompetensen hos de arbetssökande och på så vis öka deras anställningsbarhet. De har olika utbildningar för dem som saknar betyg från grundskolan och gymnasieskolan samt

tillhandahåller yrkesutbildning. Det går också att få studievägledning via Kompetenscentrum. Några av deltagarna i denna studie har också medverkat i Region Hallands projekt karriär i Halland. Karriär i Halland är ett EU- finansierat projekt som syftar till att få arbetsökande unga vuxna i arbete och matcha dem mot arbetsmarknaden (Region Halland 2012).

Tidigare forskning

Att vara långtidsarbetslös är en svår situation för dem som befinner sig i den. Något som fastställs är att unga vuxna idag etablerar sig på arbetsmarknaden allt senare och att allt fler studerar en allt större del av livet (Angelin 2009:23). Orsaken till detta är att dagens arbetsmarknad ställer allt högre krav på de arbetsökande och då tillgodoses de kraven genom en höjd kompetens med en högre utbildning bland de som står till arbetsmarknadens förfogande. Det som gör ungdomsarbetslöshet kritiskt i det sociala identitetsskapandet är enligt Angelin (2009) inte arbetslösheten i sig utan inaktiviteten som uppstår i samband med arbetslösheten. De ungdomar som är inaktiva det vill säga inte arbetar eller studerar löper risk att hamna i ett utanförskap gentemot övriga samhället (Angelin 2009:28).

Statens Folkhälsoinstitut (2002) berör ungdomsarbetslöshet i sin rapport Ungdomsarbetslöshetens konsekvenser för folkhälsa och social anpassning. Den utgår från studier av ungdomsarbetslösheten som uppkom under 1990-talet. Arbetslöshet påverkar de arbetsökande på flera plan. I det sociala livet kan de uppleva en känsla av skam. De arbetsökande deltagande i studien beskriver att de känner sig bortglömda och ouppskattade (Statens Folkhälsoinstitut 2002:14). Vidare i Folkhälsoinstitutets rapport anser de arbetsökande unga vuxna att samhället ser på dem som lata och att de utnyttjar socialförsäkringssystemet. De arbetsökande beskriver också att de möts av en nedvärderande attityd från samhället. Att vara med i arbetslivsutvecklingsprogram upplevs som ännu värre då deltagande i arbetsmarknadspolitiska program upplevs som negativt. Även i andra sociala sammanhang där frågor som vad man jobbar med upplevs som skamliga. Situationen som arbetslös är på flera sätt ansträngande för de som är drabbade (Statens Folkhälsoinstitut 2002: 15). Vid arbetslöshet minskar den personliga autonomin i form av minskad möjlighet att fatta egna beslut som påverkar individens livsöde. Det framkommer också i Folkhälsoinstitutets rapport (2002:30) att de arbetsökande riskerar att marginaliseras och hamna i ett utanförskap.

Utanförskap

Enligt FoU- rapporten för Välfärd i södra Småland (Nilsson 2008:28) upplever de berörda kommunerna att dagens ungdomar upplevs som mer oroliga, även stärkta känslor av rädsla och ensamhet upplevs. De åtgärder som upplevs mest efterfrågade är olika former av stödsamtal för att lyfta deras självförtroende. Andra effekter av arbetslöshet som presenteras i rapporten (Nilsson 2008:31) är ett behov av försörjningsstöd för unga. Något som framkommer i rapporten är en ökad psykisk ohälsa bland ungdomarna i de berörda kommunerna. Bland de ungdomar som fick försörjningsstöd ansågs 40 procent stå så långt ifrån arbetsmarknaden att de skulle få mycket svårt att få arbete oavsett konjunkurläge. För dessa individer behövs extra starkt stöd. Kommunerna ansåg att insatserna bör ske innan de 90 dagarna passerat för inträdesgränsen i jobbgarantin för ungdomar. Vidare upplevs dessa

individens problem som så omfattande och komplexa att Arbetsförmedlingen ensam inte har resurser eller möjlighet att hjälpa dem (Nilsson 2008:34). Många av de berörda kommunerna efterlyser ett brett samarbete mellan olika myndigheter för att komma till rätta med de arbetssökande som har det allra svårast. En annan faktor som påpekas och som oroar inför framtiden är att många av ungdomarna själva är föräldrar och att deras problem vidare kan drabba deras barn (Nilsson 2008:35). Det beskrivs att de unga vuxna ofta upplevs som vilsna och vill ha svar på existentiella frågor.

För att komma tillrätta med utanförskapsproblemet upplevs skolans roll som central. En väl fungerande skola sägs vara grunden till att lösa problemen. I övriga slutsatser av utredningen är att det är svårt att göra gränsdragningar mellan de olika aktörernas ansvarsområden. Arbetsförmedlings roll går över i Socialtjänstens arbete och vice versa. Tidiga insatser för dem som har det svårast är viktigt. Redan från högstadiet anser Nilsson (2008:44) att ska det sättas in resurser för att motverka utanförskap av Socialtjänsten. Vidare ska Arbetsförmedlings roll beskrivas tydligare, många unga upplever Arbetsförmedlingen som otydlig. Ett samarbete som föreslås är mellan Arbetsförmedling och skolan dock främst avseende praktikplatser.

Skyddsfaktorer mot arbetslöshet

En hög utbildning är en skyddsfaktor mot arbetslöshet likväl som en ej avslutad gymnasieutbildning är en riskfaktor (Statens folkhälsoinstitut 2002:49). En utbildning gör den arbetssökande mer anställningsbar och därför är det en skyddsfaktor. Detta belyses internationellt så som nationellt i OECD:s studie Education at a glance (2011:116). Chansen till att få ett heltidsarbete ökar också med hjälp av en högre utbildningsgrad. De personer som har en högre utbildning blir mer konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden (OECD 2011:118).

Utbildningsnivån är som tidigare nämnts en faktor som påverkar möjligheten till att få ett arbete. De som har de tuffast att komma in på arbetsmarknaden är de som har lägst utbildningsnivå. Detta belyses i ett svenskt perspektiv i SCB:s studie Ungdomar utan fullföljd gymnasieutbildning (SCB 2007). Enligt undersökningen fullföljer endast tre fjärdedelar av alla gymnasiestudenter sin utbildning (SCB 2007:1) Orsakerna till avhoppet är många, dock angav de flesta att avhoppet berodde på att de tröttnat på studier. Studien som utförts av SCB uppger att fler än hälften av dem som hoppat av ångrar sitt beslut. Av dem som började gymnasiet under hösten 2003 var det en skillnad i studiefullföljelse mellan de studenterna som hade svensk och invandrarbakgrund. Av de med invandrarbakgrund var det endast 65 procent som fullföljde sin gymnasieutbildning medan motsvarande siffra var 78 procent av de med svensk bakgrund. Det fanns även en skillnad mellan kvinnor och män, kvinnorna var mer benägna till att slutföra sina gymnasiestudier än männen. I undersökningen framkom även skillnader mellan studenter på de olika programmen. De studenter som gick studieförberedande program slutförde i större utsträckning sin utbildning än de som gick yrkesförberedande program. Efter studierna på gymnasiet fanns en skillnad i inkomst mellan de som slutfört sina studier och de som inte valt att slutföra sina studier (SCB 2007).

Långtidsutredningen (SOU 2011:236) kommer fram till att ungdomar utan gymnasiebehörighet har det absolut svårast att komma in på arbetsmarknaden. Därför är det

av högsta vikt att få en så stor andel som möjligt behöriga till gymnasiestudier och som sedan avslutar sina gymnasiestudier. Vidare fastslår långtidsutredningen att de yrkesinriktade gymnasieutbildningarna ska få fler praktiktimmor och att det ska ske en tydligare matchning och förberedelse inför inträdet i arbetslivet. Vid högre utbildningar föreslår långtidsutredningen att antal platser via högskoleprov ska minskas och att gymnasieameriter ska få en större inverkan för antagning. Långtidsutredningen vill att fler studenter ska studera klart tidigare och för att öka denna siffra föreslås att studieskulderna ska skrivas av för de som tar sin kandidatexamen innan de fyllt 23 år.

Enligt den folkhälsopolitiska rapporten (Statens Folkhälsoinstitut 2010:43) är det en större andel män som är ungdomsarbetslösa än kvinnor. De ungdomar som har lägst utbildning är den grupp som är extra utsatt, det vill säga, de ungdomar som inte fullföljt sin gymnasieutbildning. Enligt rapporten från Statens Folkhälsoinstitut (2010) är det studerande som utgör den största gruppen arbetssökande. Det bör tilläggas att den stora merparten av dessa inte ser sig själv som arbetssökande. Enligt rapporten ekonomiska och sociala förutsättningar (Statens Folkhälsoinstitut 2010) är utbildning en skyddsfaktor mot arbetslöshet. Arbetsmarknaden ställer idag allt högre krav på kompetens. Detta visar sig tydligt vid rekryteringar. Utvecklingen med allt fler elever som inte når gymnasiebehörighet är därför oroväckande.

Utlandsfödda är en grupp i samhället som har det svårare att slå sig in på arbetsmarknaden. En av anledningarna till detta tros vara sämre kunskap i det nya hemlandets språk samt en diskriminering på arbetsmarknaden. En annan riskfaktor till arbetslöshet är om någon i den närstående familjen varit drabbad eller är arbetssökande. Kriminalitet är en annan faktor som påverkar risken för arbetslöshet. En person som begått brott och är dömd har det svårare att komma in eller tillbaka till arbetslivet. Då det i de flesta fall ses som negativt i arbetsgivares ögon att anställda före detta kriminella personer (Statens Folkhälsoinstitut 2002:49–50).

Hälsoproblem

Vilka hälsoeffekter får då arbetslöshet? Långtidsarbetslösa uppvisar fler psykiska besvär än de som inte varit arbetssökande under lika lång period (Statens Folkhälsoinstitut 2002:35). De som är arbetssökande är i större utsträckning än andra grupper kunder hos sjukvården. Andra hälsoskadliga beteenden så som rökning ökar vid arbetslöshet. Folkhälsoinstitutet benämner i sin rapport Ungdomsarbetslöshetens konsekvenser för hälsa och social anpassning (Folkhälsoinstitutet 2002:12) en modell som kallas ekonomi skammodellen. Modellen utgår från att en hög ekonomisk ansträngningsgrad och många skamliga upplevelser under arbetslösheten leder till negativa hälsoeffekter under arbetslösheten. Det motsatta förhållandet det vill säga en låg ekonomisk ansträngningsgrad och få skamliga upplevelser påverkar inte hälsan negativt i samma utsträckning som föregående scenario. Följderna av en försämrade ekonomi leder enligt denna modell till, en ekonomisk oro för den arbetssökande. Den kan få svårt att betala sina räkningar för fasta utgifter. Den försämrade ekonomiska situationen leder också till att de arbetssökande drar sig från att uppsöka sjukvård. Saker som påverkar de arbetssökandes känsla av skam är andras åsikter om arbetssökande som *"lata"* *"okunniga"* samt att de arbetssökande upplever att de *"ignoreras"*. Detta kan leda till en känsla av

maktlöshet hos den utsatte samt påverka den psykiska hälsan vilket i sin tur leder till psykiska och psykosomatiska besvär. Enligt denna modell kan detta leda till allvarlig psykisk ohälsa och utslagning. Modellen kan också beskrivas baklänges med en början av psykiska besvär, detta får då ses som en orsak till arbetslöshet och inte konsekvenser av arbetslöshet.

Staten har gjort utredningar om vilka ökade risker arbetslöshet får för individen. Detta beskrivs närmare i rapporten Massuppsägning, arbetslöshet och sjuklighet (SOU 2010). De ökade risker som den arbetssökande har vid långvarig arbetslöshet är vård på psykiatrisk klinik samt att vårdas i någon form av slutenvård (SOU 2010). Av de studier som rapporten utgår från visar fem studier på ökad risk att dö av alkoholrelaterade sjukdomar och självmord, vid arbetslöshet orsakad av stora personalneddragningar. Att bli uppsagt från sitt arbete påverkar de ekonomiska förhållandena som i sin tur påverkar sjukligheten (SOU 2010: 55).

Hälsoeffekter av arbetslöshet beskrivs också av Karolinska Institutet i rapporten Arbetslöshet och psykisk ohälsa (Backhans, Hemmingsson och Lundin 2011). De grupper som upplever det extra hårt att bli arbetslösa enligt rapporten är de personer som tidigare haft ett arbete där de inte upplevt någon kontroll över sitt arbete. De som hade en tjänade mindre påverkades också mer av arbetslösheten än de som tjänade mer. Vidare konstateras att korttidsarbetslöshet inte är lika farligt för hälsan som långtidsarbetslöshet. Faktorer som socialt stöd från tidigare arbetsplats påverkar hälsan för de arbetssökande. De som har upplevt och haft ett stort socialt stöd klarar också av att hantera arbetslösheten bättre.

Upplevelse av arbetslöshet

Flera studier om upplevelse av arbetslöshet har gjorts, bland annat av Ulla Rantakeisu (2002). Hennes studie visar att en känsla av skam var vanligare bland långtidsarbetslösa ungdomar än andra. Bland de som upplevde en känsla av skam var det också vanligare att må psykiskt dåligt. De som hade det tuffast ekonomiskt upplevde en större känsla av skam till än andra arbetssökande och upplevde också störst psykiska problem. Studien visar att ju större den ekonomiska oron är för de arbetssökande desto sämre upplevdes det mentala hälsotillståndet.

Vidare har Ulla Rantakeisu skrivit en rapport för Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering vidare benämnd som IFAU (Rantakeisu 2009). Den behandlar arbetssökande ungdomars upplevelse av Arbetsförmedlingen. Mer konkret behandlar den skillnader i bemötande avseende klass och kön. Rapporten kommer fram till att killar med en bakgrund ur medelklassen hanterar mötet bäst med Arbetsförmedlingen och dess arbetsförmedlare. De ungdomar som kommer från ett arbetarklasshem har en annan syn på vad det innebär att arbeta de ser arbete som *"karriärarbete"*. Mest kritiska till Arbetsförmedlingen är unga kvinnor med arbetarklassbakgrund. Rapporten visar också att det finns olika förväntningar på Arbetsförmedlingen, de ungdomar som har arbetarklassbakgrund har högre förväntningar och förväntar sig mer hjälp, medans de ungdomar som kommer från medelklassen är mer självgående och har mindre förväntningar på Arbetsförmedlingen.

Ungdomars erfarenheter av arbetslöshet diskuteras också i Barbro Josefssons (2007) licentiatuppsats. Studien berör hur de unga arbetssökande skapar en meningsfullhet i sitt liv

som arbetssökande. De intervjuade ungdomarna upplever att det ställs för stora krav från arbetsgivare och från berörda myndigheter och att det påverkar deras situation som arbetssökande. Något som framkommer i studien är att de drabbade ungdomarna använder sig av olika strategier för att klara av sin situation som arbetssökande. Något som är viktigt är att skapa en struktur på vardagen, andra saker som hjälper ungdomarna att hantera sin situation är träning och socialt umgänge. Även deltagandet i de arbetsmarknadspolitiska aktiviteterna blir då viktigt eftersom det hjälper de arbetssökande ungdomarna med rutiner i deras vardagsliv. Ungdomarna själva ansåg att det viktigaste var att anstränga sig för att skaffa ett arbete. Att få ett arbete skulle betyda ekonomisk frihet och möjlighet till förverkliga sig själv. Samhället med dess myndigheter verkar som ett socialt stöd dock finns det en delad syn på stödfunktionen som myndigheterna ska utgöra. Ungdomarna i studien upplever inte ett stöd utan en kontroll från myndigheternas sida. Likaså anser de att de åtgärder som vidtas för att få de i arbete inte är individuellt anpassade.

Vilka är effekterna av arbetsmarknadspolitiska program?

Vad har de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för effekter på ungdomar? Detta berörs i rapporten (Forslund & Nordström Skans 2006:3). Rapporten ser till hur väl effekterna fallit ut av olika program för olika grupper arbetssökande. Grupperna som presenteras är 18-19, 20-24 och de som är över 25. Rapporten kommer fram till att politiska insatser i form av olika åtgärdsprogram förkortar arbetslöshetstiden för unga vuxna. Dock går det inte att se några långsiktiga effekter av åtgärderna. En viktig slutsats som rapporten kommer fram till är att de olika praktikprogrammen som ges är mest effektiva under ett kort tidsperspektiv medans de åtgärder som innebär satsningar på arbetsmarknadsutbildning ger en bättre långsiktig effekt (Forslund & Nordström Skans 2006:40).

Att åstadkomma en flexibel arbetsmarknad är viktigt för att hålla uppe sysselsättningen. Detta berörs i delbetänkandet av utredningen om en flexiblare arbetsmarknadsutbildning (SOU 2007). Anledningar till att ungdomar löper större risk är utifrån ett arbetsgivarperspektiv att det är oklart vilken kompetens de unga har. Rapporten visar att praktik under utbildningstiden är viktigt för att få ett kvitto på att det finns kompetens. De slutsatser som dras av rapporten är att det är svårt för unga att etablera sig på arbetsmarknaden, det är få som erbjuds tillsvidaranställningar (SOU 2007: 217). Av de projekt som gjorts för ungdomar, det som saknas enligt delbetänkandet är bra uppföljning. Bristen på uppföljning gör att det blir svårt att lära sig något av lyckade program (SOU 2007:224).

Den enskilda förmedlarens betydelse

Vilken betydelse har då Arbetsförmedlingen för de arbetssökande? Detta behandlas i en rapport skriven av Lagerström (2001) på uppdrag av IFAU. Den arbetssökande har krav på sig att stå till arbetsmarknadens förfogande och vara aktiv i sitt arbetssökande.

Arbetsförmedlingens roll är således att finna passande jobb eller arbetsmarknadspolitisk sysselsättning till den arbetssökande samt se till så att den arbetssökande aktivt söker arbete. Den enskilde arbetsförmedlaren utgör därmed en viktig roll och Lagerströms (2011) studie fokuserar på den enskilde arbetsförmedlaren. Förmedlarens möjlighet att agera, det vill säga dennes möjlighet att välja relevanta program och åtgärder för den arbetssökande är av central

vikt. Resultatet av undersökningen visar att den enskilde förmedlaren har stor påverkan när det gäller att skapa sysselsättning bland de arbetssökande på lång och kort sikt. Undersökningen visar att chansen att finna ett arbete är 13 procent större om du blivit tilldelad en arbetsförmedlare som befinner sig bland de 30 procent bästa. Utredningen finner också att de arbetsförmedlare som ägnar sig åt att hjälpa och stödja de arbetssökande är mer framgångsrika (Lagerström 2011:21).

Utvärdering av Jobbgarantin för ungdomar

Arbetsförmedlingen kommer fram till att det varit svårt att tillgodose ungdomarna med praktik i arbetslivet från deras start i deltagandet i Jobbgarantin för ungdomar, som orsak till detta nämns det ekonomiska läget i landet. I rapporten kommer Arbetsförmedlingen fram till att de deltagande personerna som är 24 år kommer ut i arbetslivet aningen snabbare än de individer som är 25 och inte deltar i programmet. Arbetsförmedlingen belyser också att denna skillnad inte är statistisk säkerställd. Arbetsförmedlingen kommer även fram till att Jobbgarantin är som effektivast i början det vill säga de inledande månaderna och effekten av dess åtgärder jämnas ut vid ett senare skede (Gerdes 2011).

Sammanfattning av bakgrunden

Jobbgarantin för ungdomar är en åtgärd för att hjälpa ungdomar att så skyndsamt som möjligt komma tillbaka på arbetsmarknaden efter arbetslöshet. Arbetsförmedlingen anvisar ung vuxna mellan 18-24 år till Jobbgarantin för ungdomar. Arbetsförmedlingen tar hjälp av olika samarbetspartners för att genomföra de olika aktiviteterna som ska hjälpa ungdomarna tillbaka till arbete. I den berörda kommunen är det Folkuniversitetet och Kommunens avdelning FAMI som är samarbetspartners till Arbetsförmedlingen. Tidigare forskning om ungdomsarbetslöshet säger att ungdomsarbetslöshet för negativa hälsokonsekvenser för de drabbade (Statens Folkhälsoinstitut 2002). Arbetslöshet leder till utanförskap och dåligt självförtroende för de drabbade ungdomarna. För att hjälpa de som har det allra svårast att få jobb föreslås ett brett samarbete mellan olika myndigheter (Nilsson 2008). Långtidsutredningen (SOU 2011:236) kommer fram till att ungdomar utan gymnasiebehörighet har det absolut svårast att komma in på arbetsmarknaden. Ulla Rantakeisu (2002) kommer i sin studie fram till att arbetssökande ungdomar mår sämre psykiskt än de som arbetar. Lagerström (2011) berör den enskilde arbetsförmedlaren roll. Resultatet av hans undersökning visar att den enskilde förmedlaren har stor påverkan när det gäller att skapa sysselsättning bland de arbetssökande på lång och kort sikt. I Arbetsförmedlingens egen utvärdering av jobbgarantin kommer de fram till att Jobbgarantin för ungdomar är som effektivast i början det vill säga de inledande månaderna och effekten av Jobbgarantins åtgärder jämnas ut vid ett senare skede (Gerdes 2011). Tidigare forskning inom detta område hjälper mig som författare att få kunskap om ungdomsarbetslöshet. Rent specifikt för denna studie kan jag relatera respondenternas utsagor till tidigare forskning och på så vis få kunskap om fenomenet.

Teorier

Jag valde att använda mig av Aaron Antonovskys teori känsla av sammanhang för att analysera resultatet av studien. Antonovskys (1991) teori om känsla av sammanhang relateras också till coping och socialt stöd för att tydligare kunna beskriva vilka strategier för framtiden som de arbetssökande ungdomarna har.

Känsla av sammanhang

Känsla av sammanhang benämns vidare som KASAM. Teorin skapades av Aaron Antonovsky. Antonovsky funderade på vad det är som gör att vissa människor reder ut stora psykiska och fysiska belastningar bättre än andra (Antonovsky 1991:7). Antonovsky kom i sitt forskningsarbete i kontakt med kvinnor som suttit i koncentrationsläger. Av de kvinnorna som medverkade i hans undersökning uppgav 29 procent av de som suttit i koncentrationsläger att det upplevde en bra psykisk hälsa (Antonovsky 1991:11). Efter denna upptäckt började Antonovsky arbeta fram en modell som han kallade den salutogenetiska modellen. Antonovsky utgick från att det finns ”*generella motståndsresurser*”, vilket kan vara ”*ekonomiska förutsättningar, en jagstyrka, kulturell stabilitet, och socialt stöd*” (Antonovsky 1991:12). Det som Antonovsky betraktar som motståndsresurser är allt som ger en människa styrka att bekämpa olika stressande moment och situationer i livet. Det var i detta arbete Antonovsky utvecklade känsla av sammanhang. Själv definierar Antonovsky KASAM på följande sätt ”*en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man är en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, och dessa krav är utmaningar, värda investeringar och engagemang.*” (Antonovsky 1991:41).

Antonovsky skriver att KASAM påverkar en individs hälsostillstånd. Under sitt arbete med att utveckla teorin kommer Antonovsky fram till tre bestående begrepp. Det är begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. I de studier han gjorde framkom att de individer som hade en stark KASAM hade höga värden på dessa begrepp. De som hade en sämre KASAM hade låga värden på dessa begrepp (Antonovsky 1991:38).

Begriplighet

Antonovsky beskriver att en människa som upplever en begriplighet känner ett ”*inre och yttre stimuli som begriplig för förnuftet*”. Den information som ges ska kännas ordnad, vara ”*sammanhängande, tydlig och strukturerad*”. Upplever du detta har du en hög begriplighet. En upplevelse av motsatsen ger en låg begriplighet. De individer som känner en begriplighet upplever händelser i livet som förutsägbara. Även oförutsägbara händelser som dyker upp plötsligt i livet ses som förklarliga och går att ordna. Detta gäller alla typer av händelser. Antonovsky gör ingen skillnad på positiva och negativa händelser (Antonovsky 1991:39).

Hanterbarhet

Det Antonovsky menar med hanterbarhet är en individs uppfattning av att det finns resurser som hon kan använda sig av för att möta de situationer och krav som ställs på henne. Dessa resurser är sådana som en individ själv kan kontrollera eller som frivilligt läggs över hos andra som individen litar på. Dessa andra människor kan enligt Antonovsky bland andra vara ens partner, religiös ledare eller läkare. Personer med en stark hanterbarhet känner sig inte som offer, utan är medvetna om att jobbiga saker händer under en livstid och att problemen löser sig (Antonovsky 1991:40).

Meningsfullhet

Den tredje och sista beståndsdel i KASAM är meningsfullhet. Meningsfullheten beskrivs av Antonovsky som den delen som har att göra med motivation. De som har stark KASAM har många saker i livet som betyder mycket för dem. Antonovsky beskriver det som att det finns en "*känslomässig innebörd*" i livet som gör att saker och ting är värda att engagera sig i. Saker i livet ses som en "*utmaning*" istället för att vara en "*börda*" (Antonovsky 1991:41).

KASAM, coping och socialt stöd

Att ha en stark KASAM gör att en individ tål stress i högre utsträckning. De individer ser därför tuffa och stressande situationer mindre allvarliga än de som upplever sig ha ett svag KASAM. Eftersom svårigheterna upplevs som mindre svåra blir det därför också hanterbara för individen. Känns problemen hanterbara flyr inte individen problemen utan hanterar dem genom att söka en lösande strategi (Rydén & Stenström 2000:66). Aaron Antonovskys KASAM-teori har därmed ett samband med copingstrategier. Enligt Rydén och Stenström (2000:66) ger en stark KASAM ett skydd mot stressade situationer och de situationer som känns jobbiga eller upplevs som jobbiga, blir istället till utmaningar och handlandet för att lösa situationen blir mera rationellt. En individ med en stark KASAM kan alltså ta hjälp av närstående eller utnyttjar sina resurser på ett bättre sätt än den som har en svagare KASAM.

Hur är, och hur agerar en individ med en stark känsla av sammanhang? Rydén och Stenström (2000:66) beskriver det på följande vis. Du ska ha bra vetskap och kunskap om dig själv. I dina regelbundna sociala kontakter ska du kunna se en begriplighet. Det gör att du kan förutse vad som ska hända i dessa situationer och därmed kunna styra ditt eget beteende. En annan faktor är att du ska kunna känna att du har en meningsfull sysselsättning (i fallet med respondenterna i denna studie kan sysselsättning eller bristen på sysselsättning vara något som påverkar dem negativt). En stark KASAM är att jämföra med att vara stark mentalt. Förenklat beskrivs en stark KASAM som att "*ha koll på läget*" och att en individs liv "*hänger ihop*" i boken Hälsopsykologi (Rydén & Stenström 2000: 67).

Rydén och Stenström beskriver Antonovskys teori om KASAM i boken Hälsopsykologi på följande sätt. Antonovsky utgår från att en stark KASAM är en friskfaktor. En individs KASAM utvecklas fram till tjugoårsåldern och förblir sedan den samma under resten av livet (Rydén & Stenström 2000:65). På senare år har dock Antonovskys teori om ett orubbligt KASAM ifrågasatts och numera anses det gå att påverka en persons KASAM i positiv mening med olika former av terapi. Svåra livshändelser anses påverka en individs KASAM negativt

(Rydén & Stenström 2000:66). En stark KASAM är därmed en friskfaktor som skyddar mot svåra och stressfulla livshändelser, så som sjukdomar, arbetslöshet och separationer.

Coping

Att hantera olika svårigheter och händelser i livet är ofta svårt. Om en person har en stark KASAM anses den på ett bättre sätt kunna ta sig an svårigheter och se dem som utmaningar och därmed använda rationella anpassnings/problemlösningstrategier. När en individ ställs inför en situation den inte upplevt innan måste den situationen hanteras. På det psykologiska planet använder man sig av olika ”*anpassningsstrategier*” (Rydén & Stenström 2000:82). Dessa strategier och de förhållningssätt som individer använder sig av kallas coping. Vilka strategier som används för att hantera livssituationen som arbetssökande ska tydliggöras i denna rapport. Det finns två olika typer av strategier som man använder sig av. De två strategierna är den emotionellt och den probleminriktade copingen (Rydén & Stenström 2000:82). I den probleminriktade copingen försöker den som hamnat i en svår situation att praktiskt och strukturerat komma på ett sätt hur man taktiskt ska angripa problemet. För att exemplifiera och relatera detta till fenomenet arbetslöshet, kan probleminriktad coping utgöras av följande åtgärder av den arbetssökande. De arbetssökande tar hjälp av Arbetsförmedlingen, pratar med andra som gått arbetslösa och fått jobb och skapar en form av plan för hur man ska ta sig ut situationen. Vidare nämner Rydén och Stenström (2000) att den probleminriktade copingen inte enbart utgörs av att problemorienterat lösa situationen utan den kan även gestalta sig som en kognitiv förändring till den situation den drabbade ställts inför.

Den emotionella copingen kan exemplifieras på följande sätt. Genom att förtränga det faktum att man är arbetssökande och intala sig att det inte är så farligt och att betydelsen av att ha ett arbete är oviktigt kan man på ett emotionellt sätt hantera situationen som arbetssökande. En del individer försöker enligt Rydén och Stenström (2000:83) fly verkligheten med alkohol. Coping diskuteras i boken Hälsopsykologi (2000) mest relaterat till sjukdomar och sjukdomstillstånd men arbetslöshet är en sådan livshändelse som påverkar individen i så stor grad att den kan jämföras med en sjukdom i konsekvenser för en individ. Den emotionella copingen anses vara vanligare i de situationer där individen känner sig starkt hjälplös. Den probleminriktade copingen är mer gångbar när stressnivån hos individen inte är så hög. Då upplevs stressen som så pass svag att det går att hantera situationen på ett probleminriktat sätt. Vilken av de olika copingstrategierna som skulle vara bäst går enligt Rydén och Stenström (2000) inte att säga, det är bundet till vilken situation individen befinner sig i och vilken person som drabbas (Rydén & Stenström 2000: 95).

Som tidigare nämnts har en människa med en stark KASAM lättare att hantera problem med olika strategier, en strategi är att ta hjälp av de individer som finns i närheten. Att ha socialt stöd är viktigt i situationen som arbetssökande. I en studie som publicerades i Journal of applied social psychology (Creed & Moore 2006) undersöktes arbetssökande och de som har anställning men som anser sig få jobba för lite, det vill säga deltidsarbetslösa. Denna australiensiska studie kommer fram till att de arbetssökande som rapporterade att de hade mindre socialt stöd, har sämre copingstrategier och känner sig mer stressade. Männerna i studien ansåg sig ha mindre socialt stöd än vad kvinnorna upplevde. De deltagande i studien som

hade stort socialt stöd upplevde en lägre stressnivå och hade också en mer rationell coping. Vidare kom studien fram till att ett större socialt stöd gav en ökad känslomässig coping hos de deltagande och en minskad stressnivå. Studien visar att arbetssökande fokuserar på en problembaserad coping när de får socialt stöd.

Rydén och Stenström (2000:111) berör också det sociala stödets inverkan på hälsan. De vidhåller också att ett gott socialt stöd är en skyddsfaktor vid allvarliga livshändelser för en individ. Definitionen av det sociala stödet ska klargöras. Med socialt stöd menar Rydén och Stenström (2000) att det utgörs av sådana åtgärder som upprätthåller en individs sociala identitet. Konkret kan det vara känslomässigt stöd, hjälp att träffa nya människor som kan hjälpa en, hjälp med olika tjänster, information om ny kunskap och ren praktisk och materiel hjälp. Det sociala nätverket utgör en individs sociala stöd. Socialt stöd kan mätas kvalitativt och kvantitativt. Beroende på individens specifika förutsättningar (psykiska och fysiska) samt dennes livssituation kan betydelsen av det kvalitativa och kvantitativa stödet variera (Rydén & Stenström 2000:112). Ett gott socialt stöd kan således påverka en individs hälsa. Just kopplat till stress kan ett gott socialt stöd minska stressen hos individer som befinner sig i en svår livssituation (Rydén & Stenström 2000:116). Har en individ ett bra socialt stöd kan den också klara av att hantera de känslor som dyker upp vid en svår och stressande situation (Rydén & Stenström 2000:117).

Sammanfattning av teorier och hur de används i analysen

Antonovskys teori om känsla av sammanhang är den som utgör grunden för analysen av respondenternas upplevelse av deltagandet i det arbetsmarknadspolitiska programmet Jobbgaranti för ungdomar. Känsla av sammanhang består av tre begrepp, begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. De individer som känner en begriplighet hanterbarhet och meningsfullhet i sin livssituation har en stark känsla av sammanhang. En stark känsla av sammanhang skyddar mot svåra livshändelser såsom arbetslöshet. Till teorin känsla av sammanhang är teorin coping knuten. Coping är problemlösningstrategier. De individer som har en stark känsla av sammanhang använder sig enligt Antonovsky av mer rationella problemlösningstrategier än de individer som har en svag känsla av sammanhang. Känsla av sammanhang kan stärkas och upprätthållas av andra personer och aktörer förutom individen själv, i detta fall Arbetsförmedlingen och dess samarbetspartners. Med anledningen av detta har jag valt att använda mig av dessa teorier för att analysera hur de unga vuxna i Jobbgarantin upplever sin situation som arbetssökande. Mer konkret hur påverkar Jobbgarantin för ungdomar unga vuxnas begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet? Vilka strategier för framtiden har de arbetssökande unga vuxna i Jobbgarantin för ungdomar? Kan eventuella skillnader i framtidsstrategier dessa kopplas till skillnader känsla av sammanhang?

Metod

Urval

Mitt urval är som Bryman (2011:350) beskriver det ett målstyrt urval. Från grunden har de deltagande respondenterna valts ut utifrån mitt mål och syfte med uppsatsen. Syfte med studien var att med hjälp av Antonovskys (1991) teori om känsla av sammanhang öka kunskapen om huruvida unga vuxnas emotionella välbefinnande påverkas av situationen som arbetsökande och inskriven i det arbetsmarknadspolitiska programmet Jobbgarantin för ungdomar. Vidare var syftet att belysa vilka tankar kring och strategier för framtiden dessa unga vuxna har, och om det går att se en koppling mellan olika förhållningssätt till framtiden och individens känsla av sammanhang.

Med anledning av detta har jag därför använt mig av ett bekvämlighetsurval (Bryman 2011). Med bekvämlighetsurval klargör jag att det endast är arbetsförmedlingskontoret i den berörda kommunen som är utvalt på detta sätt. Kriterierna för att det blev just detta kontor var närheten och tillgängligheten till staden i den berörda kommunen. Övriga kriterier för urvalet var att de deltagande i studien skulle vara deltagare i Jobbgarantin för ungdomar. Genom att vara närvarande vid ett informationsmöte om Jobbgarantin för ungdomar på den berörda Arbetsförmedlingen dit samtliga deltagare i Jobbgarantin för ungdomar var kallade fick jag möjlighet att presentera studien och fråga om deltagande om de skulle kunna tänka sig ställa upp i min studie. Efter att jag presenterat syfte och mål med studien samt villkoren för deltagande fick de blivande respondenterna sedan möjlighet att efter informationsmötets slut ställa ytterligare frågor om studien till mig i enrum och sedan anmäla sitt deltagande. Vid detta samtal bokades intervjuerna. De anställda på Arbetsförmedlingen fick på så vis inte se eller veta vilka som deltog i studien. Detta för att skydda respondenternas anonymitet. I studien valde jag att göra intervjuer med alla som sade sig vara positiva att delta, utom en person. Detta gjordes för att få en så bred blandning av informanter som möjligt, med avseende kön, ålder, utbildning, etnisk och kulturell bakgrund.

Datansamling

Datan har samlats in via intervjuer med respondenterna. Intervjuerna genomfördes på en med respondenterna avtalad plats för att de skulle känns sig så trygga som möjligt. Denna plats var dock inte alltid helt ostörd. Att intervjun i vissa fall hölls i offentliga lokaler kan ha påverkat respondenterna, under intervjuerna valde jag platser där inte samtalet var hörbart för de närmast närvarande. Samtliga intervjuer har spelats in med diktafon och telefon vid intervjutillfället. Att intervjuerna spelades in med både diktafon och telefon var för att minimera risken för en dålig inspelning. Intervjuerna tog mellan 20- 40 minuter styck att genomföra. Samtliga intervjuer har utgått från ett semistrukturerat intervjuformulär (Se Bilaga 1). Detta för att lättare kunna avgränsa och precisera frågorna och anpassa det till syfte och mål med uppsatsen. Det ska tilläggas att de förberedda frågorna endast legat som grund för att få struktur på intervjun. Vid de tillfällena informanten berättat övrig intressant och relevant information har det ställts följdfrågor. Detta är helt i linje med det som Bryman (2011:413) beskriver som svängningar i intervjun. Den form av intervjumetod som använts i denna studie

motsvarar det som Bryman (2011:415) skriver om semistrukturerade intervjuer. I denna beskrivning är själva intervjuprocessen flexibel. Respondenten har haft en valfrihet att svara på det sätt den vill. Dock är det intervjuaren som styr intervjun med frågor utifrån intervjuguiden. För att hålla fokus på forskningsområdet gavs alla respondenter en kort information om upplägget på intervjun och vilka teman som skulle beröras innan intervjun började.

Kvalitet, validitet och reliabilitet

Kring hur kvalitén mäts i kvalitativa studier finns det många åsikter. Något som Bryman (2011:354) tar upp är teorin att det finns flera verkligheter det vill säga att det finns ingen absolut sanning. Bryman (2011) beskriver i sin bok Samhällsvetenskapliga metoder en metod med fyra kriterier för att mäta kvalitén i en studie. De fyra kriterierna är extern reliabilitet, vilken är ett mått på hur det går att upprepa studien, dock beskrivs det som mycket svårt/omöjligt då det inte går att göra undersökningen under exakt samma förutsättningar igen (Bryman 2011:352). Även Brinkmann och Kvale (2009) diskuterar detta, enligt Brinkmann och Kvale (2009:263) är reliabiliteten kopplad till upprepbarheten och tillförlitligheten. Rent konkret i denna studie innebär det att respondenterna kommer svara på samma sätt på samma frågor till olika forskare. Genom att i metodavsnittet beskriva så utförligt som möjligt hur studien är utförd samt bifoga intervjufrågor som bilaga försöker jag ge så bra förutsättningar som möjligt för att det ska gå att kunna återupprepa en liknande studie.

Intern reliabilitet beskrivs i Bryman (2011:352) som möjligheten för en grupp forskare att vara samstämmiga över tolkningen av studien resultat. Detta är dock inte aktuellt i min studie då jag arbetat ensam.

Intern validitet är huruvida jag som forskare klarar av att koppla de utsagorna respondenterna ger och min koppling till de aktuella teorierna (Bryman 2011:352).

Den fjärde komponenten i som tas upp i Bryman (2011:352) är extern validitet. Den externa validiteten är kopplat till generaliserbarheten, det vill säga om det går att överföra de resultat som framkommit till. Detta beskrivs som svårt i kvalitativa studier. Jag upplever att det som Bryman (2010 sid 352) beskriver det, svårt att generalisera hela innehållet i de individuella utsagorna. Enligt Brinkmann och Kvale (2009:264) är validitet kopplat till sanningshalt i det respondenterna säger. Samt att jag med min studie mäter det jag avser mig att mäta. Alltså har jag valt rätt metod för att besvara mina frågor och gör detta med minsta möjliga skada för individen. För att öka validiteten transkriberade jag alla intervjuer ordagrant.

Analysmetod

Det förhållningssätt jag använt mig av för att analysera resultaten med är ett fenomenologiskt förhållningssätt (Brinkmann & Kvale 2009:41-43). Jag vill således som Brinkmann och Kvale (2009) beskriver det *"förstå ett visst fenomen utifrån aktörernas egna perspektiv"* i detta fall deltagarna i Jobbgarantins perspektiv. Sedan *"beskriver jag världen som den upplevs av dem"*. Dem är i detta fall deltagarna i studien. Eftersom jag i studien utgår från Antonovskys teori om känsla av sammanhang kan det sägas att det skulle finns ett visst mått av deduktiv ansats i studien (Bryman 2011). I studien har jag ingen hypotes som verifieras eller falsifieras,

därför är det ingen renodlad deduktiv ansats heller, utan jag ser det som en hybrid mellan det fenomenologiska förhållningssättet och den deduktiva ansatsen.

Med den teoretiska utgångspunkten blir slutresultatet av studien slutsatser om fenomenet i förhållande till KASAM. Med den fenomenologiska ansatsen låter jag materialet tala, det vill säga respondenternas egna erfarenheter. Därför har jag som forskare försökt lägga all tidigare förförståelse om hur det är att vara arbetssökande och deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program eller om Arbetsförmedlingens verksamhet åt sidan. Detta för att i största möjliga mån undvika att få en analys som är färgad av tidigare erfarenheter. De intervjuer som genomförts transkriberades för att vara möjliga att bearbeta genom kategorisering och tematisering (Bryman 2011). I kategoriseringen och tematiseringen antecknades allt som var av värde för vidare analys. Kategorierna bildade teman som sedan blev en sammanfattande del om slutsatser om fenomenet i förhållande till min teori.

Under processens gång bearbetades och analyserades materialet och när inget nytt tillkom det vill säga, att det inte gick att skapa nya kategorier/teman och den nya datan inte gav någon nyskapande information uppnådde studien sin teoretiska mättnad och då behövdes inga fler respondenter intervjuas (Bryman 2011:516). Under bearbetningen av datamaterialet skrevs *memos* som är minnesanteckningar. (Bryman 2011:521). Dessa utgjorde grunden för analysen och skapandet av teman och kategorier och slutligen slutsatser i förhållande till min teori.

Metoddiskussion

Studien genomfördes med en kvalitativ ansats, då denna typ av studier lämpar sig för att lämpar sig att undersöka en individs upplevelse ett fenomen (Bryman 2011). Metoden som användes för att samla data var kvalitativa semistrukturerade intervjuer (Bryman 2011). Något jag reflekterat kring under studiens gång är fenomenet *bias*. Med *bias* avser jag min egen förförståelse av att vara arbetssökande kan ha bidragit till. Jag har själv varit arbetssökande och inskriven på Arbetsförmedlingen, detta har givit mig en bild av hur det är att vara arbetssökande. Sedan har jag ett flertal bekanta som varit eller är arbetslösa, deras upplevelser av arbetslöshet som fenomen och Arbetsförmedlingen som myndighet kan ha lett till att jag övertolkade respondenternas utsagor. Genom hela arbetet med uppsatsen har jag haft vetskap om detta och i största möjliga mån försökt se allt ur ett objektiva perspektiv. Jag har innan studien genomfördes, varit på Arbetsförmedlingen i samband med en annan kurs på ett annat lärosäte. Innan intervjuerna påbörjades var jag också på Arbetsförmedlingen i den berörda kommunen och fick information om Arbetsförmedlingens verksamhet. Jag har hela tiden varit medveten om att dessa besök kan ha påverkat min bild av Arbetsförmedlingen och dess kunder. I arbetet med denna studie bedömer jag dock att dessa besök berikat min kunskap om Arbetsförmedlingen och dess verksamhet och därmed underlättat för analysen. Forskarens påverkan var något som jag reflekterade över. Med tanke på att jag inte är bosatt på orten där intervjun utfördes kom jag ifrån problematiken som kunde uppstått om det visade sig att jag kände eller kände till någon av respondenterna

Något som jag ser som positivt med studien är att alla närvarande vid informationsträffarna fick möjlighet att delta i studien. Dock var inte antalet frivilliga så stort så jag kunde välja, utan jag intervjuade alla som anmälde sitt intresse utom en. Dock anser jag mig haft tur med

mina respondenter. Det slumpade sig så att de var i olika ålder, hade olika social bakgrund och etniskt ursprung. Det gav en bred bild av fenomenet. En annan faktor som kan ha påverkat resultatet är att tre av informanterna kände varandra, och arbetade på samma praktikplats. Dock ansåg jag att de inte påverkade varandra i sina svar då, alla kom men helt olika upplevelse av sin situation.

Något som jag reflekterat över under arbetet med studien är att jag ”bara” fick vissa respondenters upplevelse av arbetslöshet. Jag har tankar kring att de som är i störst behov att av förmedla sina tankar kring sin situation inte valde att delta i studien. Detta är endast spekulativa tankar och har ingen vetenskaplig grund. Andra reflektioner av de arbetssökandes upplevelse av arbetslösheten är självklart det faktum att jag vid intervjutillfället inte ställde frågor om andra orsaker och händelser i livet som påverkade de arbetssökande och deras uppfattning och upplevelse av livet. Det finns mycket i deras livssituation som jag inte hade möjlighet studera. Det kan ha varit så att sådana eventuella faktorer påverkade de arbetssökandes svar i någon riktning. Jag har i studien fokuserat på upplevelsen i förhållandet till fenomenet arbetslöshet.

Etikdiskussion

Vetenskapsrådet (2012) och Bryman (2011:131) tar upp etiska principer som anses vara de viktigaste vid genomförandet av en studie. Den första principen som Vetenskapsrådet (2012) och Bryman (2011) beskriver är det såkallade informationskravet. Det innebär att forskaren innan ska ge information om studien och dess syfte till respondenterna. Den information som ska delges är den om frivilligt deltagande i studien samt att det har rätt av att avbryta sitt deltagande. Vidare ska alla deltagare informeras om de moment som ingår i studien. I denna studie gav först respondenterna information om studiens mål och syfte samt information om frivilligt deltagande vid det första presentationstillfället på Arbetsförmedlingen. Sedan fick respondenterna möjlighet att ställa frågor i samband om bokningen av intervjun. Dessutom gavs respondenterna skriftlig information (Se Bilaga 2) via ett informationsbrev i samband med intervjun. Detta är också kopplat till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet 2012:8)

Den andra principen som Vetenskapsrådet (2012) och Bryman (2011:132) nämner är samtyckeskravet. Samtyckeskravet innebär att respondenterna själva äger rätten att bestämma över sitt deltagande i studien, att de när som helst kan avbryta sitt deltagande i studien. Denna information gav också vid informationsträffen, samt redovisades skriftligt och muntligt för deltagarna vid intervjutillfället.

Den tredje etiska principen som nämns i Samhällsvetenskapliga metoder (Bryman 2011:132) och Vetenskapsrådet (2012) är konfidentialitetskravet. De deltagande i studien garanteras anonymitet, deras namn är kodade i uppsatsen. Allt datamaterial kommer att raderas och förstöras när studien är godkänd av examinator.

Den sista etiska principen som ingår i Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2012) är nyttjandekravet. Det innebär att informationen endast användas i samband med forskningen. Denna princip tillämpas inom denna studie.

I Bryman (2011:132 - 133) diskuteras huruvida en studie skadar deltagarna eller inte. Denna studies upplägg är designat utifrån att deltagarna ska känna största möjliga förtroende för mig som forskare. Vidare har risken för eventuella skador tagits i akt. Konkret har detta visat sig på följande sätt. Jag har fått tillåtelse att närvara vid ett möte på Arbetsförmedlingen genom att presentera min studie. Detta höjde min legitimitet för studien och genom att Arbetsförmedlingen tog mig till sig fick även respondenterna förtroende för mig. Genom att garantera anonymitet minskar risken för att någon av deltagarna ska bli identifierad.

Intrång i privatlivet tar Bryman (2011:137) upp. Att ställa frågor kring om hur situationen är som arbetssökande kan av vissa upplevas som ett intrång i privatlivet. För många är det en mycket svår situation att vara arbetssökande och orsakerna till arbetslösheten kan vara många och i vissa fall grunda sig i personliga problem och tragedier. Syftet med denna studie är dock inte att ta reda på varför respondenterna är arbetssökande utan endast att beskriva hur de hanterar sin situation som arbetssökande. Med tanke på detta har jag också i största möjliga mån tagit hänsyn till att inte återge någon information som kan utelämna någon respondent i resultatredovisningen. För att ytterligare garantera att frågorna inte gör alltför stort intrång i privatlivet eller skadar respondenterna har handledaren fått godkänna frågorna i frågeguiden innan den tillämpades på respondenterna.

Till sist ska det tilläggas att jag jämfört mitt handlande med de forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet tagit fram och tolkat det så som att samtliga etiska övervägande i denna studie går i linje med dessa forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet 2012)

Resultat och analys

I detta kapitel sker det en presentation av respondenterna i studien. I kommande sidor kommer respondenternas utsagor redovisas och analyseras utifrån Antonovskys teori KASAM och dess tre begrepp (begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet) som KASAM består av. Till KASAM hör Coping. Detta för att olika Copingstrategier är knutna till stark eller svag KASAM och för att de ska vara lättare att se hur en individ med stark eller svag KASAM agerar utifrån de olika begreppen i KASAM.

Respondenterna

Respondenterna är alla mellan 18 och 24 år och har ingått i Jobbgarantin för ungdomar under olika lång tid. Respondenterna är kodade på följande sätt P1 för pojke ett och F1 för flicka ett. Respondenterna har både svensk och utländsk bakgrund. Utbildningsnivån bland respondenterna varierar. Vissa har inte fullföljt sin gymnasieutbildning med godkända betyg och andra har studerat på högskola. Det finns en blandad arbetslivserfarenhet bland alla respondenterna. Vissa är långtidsarbetslösa medan vissa varit arbetssökande en kortare tid. Vissa respondenter har endast haft sommarjobb medan andra har erfarenhet från ett flertal branscher.

Känsla av sammanhang

Här redovisas och analyseras respondenternas upplevelse av arbetslöshet kopplat till Antonovskys teori om KASAM (Antonovsky 1991).

Begriplighet

Den första komponenten i Antonovskys teori om KASAM är begriplighetsbegreppet. Det innebär att en individ ska se händelser i livet som förutsägbara och kunna hantera och ordna saker i livet som kommer oförväntat. Händelser som inträffar oavsett om de är positiva eller negativa ska göras begripliga (Antonovsky 1991:39). Vid en hög begriplighet går det också att förstå sin situation och göra rationella val och beslut i den rådande situationen.

Begripligheten i livssituationen som arbetssökande är något som jag tolkar är sammankopplat med meningsfullheten i vissa fall.

Begriplighet i Jobbgarantin

Begriplighet och meningsfullhet i KASAM är något som jag anser är tätt sammanflätat. Ungdomarna begriper att de måste delta i aktiviteterna i jobbgarantin för att få sin ersättning. Å andra sidan upplever några respondenter att de deltar i något som inte känns meningsfullt och därför också svårt att begripa. Det som syftas på i detta fall är praktiken de har genom FAMI och CV-skrivningen på Folkuniversitet som är Arbetsförmedlingens samarbetspartners i den berörda kommunen. På praktikplatsen upplever inte de deltagande respondenterna att de utvecklar sina kompetenser. En respondent uppger att det enda hon lärt sig är att ”*tvätta i maskin*”. Om inte deltagarna känner att de begriper kan en känsla av meningslöshet komma fram. Relaterat till Lagerström (2011) är det viktigt att Arbetsförmedlingen finner ”*rätt*” sysselsättning till de arbetssökande. Det går också att se situationen ur ett motsatsperspektiv. Finns det en begriplighet i varför något måste göras, går det också att se en meningsfullhet i det som görs. Att inte gå ned sig och ha en positiv inställning till livet är viktigt. De respondenter som har det har också en positiv framtidssyn och en plan för hur de ska få arbete. Andra behöver hjälp på traven med att hitta ett mål eller praktisk hjälp i hur de ska nå sina mål och att lägga upp sin resplan. Det är här Arbetsförmedlingen och deras samarbetspartner kommer in, och de ska med sina resurser försöka lyfta och ge kraft åt de arbetssökande.

Förståelse för situationen

Respondenterna uppvisar en stor begriplighet till varför de befinner sig i den situation de gör F4 beskriver sin situation såhär:

”jag får skylla mig själv eftersom att man... ja saknar utbildning och tog inte studenten och sådana grejer”.

Trots att det finns en insikt om situationen och varför det är svårt att hitta arbete varierar inställningen till situationen och till sig själv bland respondenterna. Att ha en stor begriplighet är sammankopplat till en stark KASAM. Därför är det motstridigt att respondenterna skuldbelägger sig själva om de uppvisar en stark KASAM i och med att de ser situationen som begriplig. Resonemanget går vidare när det gäller utbildning. Utbildning är som tidigare nämnts en skyddsfaktor mot arbetslöshet och en bra utbildning motverkar arbetslöshet. En

god utbildning kan sägas öka en arbetssökandes hanterbarhet i situationen (OECD 2011). Det som är gemensamt bland flera respondenter är att de skyller på sig själva för att de inte genomfört sin utbildning och därmed befinner sig i den situation de är i nu. De finns alltså en benägenhet att skuldbelägga sig, vilket i sin tur är negativt för självförtroendet. Om ungdomarna skuldbelägger sig och hittar fel hos sig själva istället för att se deras unika och starka sidor finns det risk att de fastnar i negativa tankar och på så vis inte hanterar situationen på ett rationellt sätt som om de hade gjort om de haft en stark KASAM. Om en individ skuldbelägger sig själv och dömer sig hårt finns det risk att hon inte trivs med sig själv och det får negativa konsekvenser för självkänslan. Det finns även motsatser hos respondenterna.

Den ökade konkurrensen om jobben gör att alla vet att det krävs stort engagemang och hårt jobb för att få ett arbete. Det finns en begriplighet om den rådande situationen. Ingen av respondenterna tror att Arbetsförmedlingen ska ”ge” dem ett jobb. Alla har också en tro till att deras framtida jobb kommer genom ”kontakter”. Hur dessa kontakter skapas och vart de kommer från råder en splittrad syn. Därför finns en stor medvetenhet att de måste kämpa hårt för att få ett arbete. Vissa av respondenterna ser medverkan i de olika programmen som en väg till ett arbete. F5 uttrycker sig så här om vad hon tycker om Jobbgarantin för ungdomar:

”Det är en bra grej för man får ju ungdomarna att komma in på arbetsmarknaden och ja inte bara sitta hemma så gör man ändå en sak, och så kan det leda till jobb så det är en ganska bra grej”.

Detta tolkas som ett uttryck för att F5, ser deltagande i Jobbgarantin som en möjlig lösning på hennes och andra arbetssökandes problem och ser deltagandet som en hjälp istället för ett tvång. Hennes synsätt om att frivilligt lita på och lägga över kontrollen av sin situation till Arbetsförmedlingen är förknippat med en stark KASAM (Antonovsky 1991).

Utebliven respons

En situation som flera respondenter beskriver som jobbig och mindre begriplig, och som får de att ställa många frågor till sig själva är när de inte får respons från arbeten de sökt. De har lagt ned tid och energi på sin ansökan men får ingen som helst feedback på den. Många av respondenterna skulle uppskatta om de fick någon respons från de arbeten de sökt, nu lämnas de med många frågor om varför de inte fick jobbet. F3 säger såhär om den uteblivna responsen.

”när det väl finns jobb och man söker och man inte får något gensvar då trycker det ju ned en självklart och då tänker man så, undra varför, vad det var de inte ville ha med mig eller så. Ibland kan man ju söka jobb och så får man inte något svar överhuvudtaget”

Att arbetssökande blir ignorerade och att det leder till försämrad psykisk hälsa bekräftas av Statens Folkhälsoinstitut (2002). Enligt Rydén och Stenström (2000:66) ser en individ med en stark KASAM svårigheter som utmaning och handlar sedan rationellt för att lösa situationen. De som upplevde att det var jobbigt att inte arbetsgivaren svarade på sina ansökningar hade heller inte själva ringt upp arbetsgivaren och frågat om respons, vilket en individ med en stark KASAM kan tänkas ha gjort.

Coping knuten till begriplighet

Några försökte tänka positivt på sin situation och använda sig av, aktivt kognitivt– emotionellt inriktade problemlösningstrategier (Rydén & Stenström 2000:84). P2 beskriver sitt handlande såhär:

”Jag har nog ganska stora möjligheter att få jobb just så, frisk människa ung, och stark och skaffar ju körkort nu om några dagar, så inte direkt några större svagheter, finns ju många jobb man kan söka om man inte har så mycket utbildning eller så”.

Att tänka positivt är något som är en återkommande copingstrategi hos respondenterna. En annan del i denna strategi är att be om guidning. Detta erbjuds av Arbetsförmedlingen och dess samarbetspartners i Jobbgarantin för ungdomar. Att få prata av sig upplevs som viktigt. Åter till frågan om skuldbeläggning hos de respondenter som inte utnyttjar denna copingstrategi. Varför skuldbelägger de sig? Det finns som sagt var en medvetenhet om vad och vilka egenskaper och kompetenser de ska besitta för att vara attraktiva på arbetsmarknaden och därmed öka sina chanser att få ett arbete. Kommande resonemang är ej styrkt av respondenternas utsagor utan förs utifrån möjliga anledningar till skuldbeläggningar. Rantakeisu (2002) skriver att långtidsarbetslösa drabbas av skam och detta skulle kunna vara en anledning till att ungdomarna skuldbelägger sig. En annan möjlighet till skuldbeläggningen skulle kunna vara att ungdomarna möjligtvis i för stor utsträckning får information om varför de befinner sig där de gör och vad de saknar. Idag är det Folkuniversitetet som ska stå för den biten i Jobbgarantin. Är detta ett resultat av att deras verksamhet inte är bra nog? En av respondenterna som deltagit i Folkuniversitetets verksamhet uppger att det mest var prat om CV, men att hon uppskattade gruppmötena med de andra arbetssökandena. En annan deltagare i Folkuniversitetets verksamhet svarar såhär på frågan om Folkuniversitetet har gjort henne starkare i sitt arbetssökande.

”Ja det har jag, jag har nog blivit mer öppen och kunnat våga prata om mig själv liksom. Mina svagheter, ja”

Hon upplever att hon blivit starkare och samtidigt nämner hon att hon lärt sig prata om sina svagheter. Att veta om sina svagheter kan vara positivt. Då får de arbetssökande chansen att stärka och utveckla sina svaga sidor. Men om det bara fokuseras på svagheter och inte alls på möjligheter, kan det tänkas att individen inte ser möjligheterna över huvud taget. Är det ett tecken på att Folkuniversitetet fokuserar på individernas svagheter i för stor grad och inte deras styrkor och möjligheter? Ur sitt sammanhang kan det vara ett tecken på det. Det ska tilläggas att jag inte fördjupat mig om detta under intervjun med denna respondent.

Hanterbarhet

Hanterbarhetsbegreppet är som Antonovsky (1991:40) beskriver det delen i KASAM där respondenterna upplever om de själva eller någon annan har inflytande över deras liv. Är det någon annan ska respondenterna frivilligt överlämna kontrollen och känna tillit till den som övertar kontrollen.

Utanförskap

Att få för lite stimulans upplevs stressande för de arbetssökande. Respondenterna upplever att de känner sig utanför, och att deras sociala kontakter försvinner. Detta gör att de känner sig stressade. Känslan av att befinna sig i ett utanförskap kommer fram. Detta är också en av de konsekvenser av arbetslöshet som bekräftas i Nilsson (2008). Självkänslan blir negativt påverkad och självförtroendet och tron på de egna förmågorna blir försämrade. F3 svarar på frågan om hon varit så stressad att hon har mått dåligt under tiden som arbetssökande:

”Ja det har jag gjort, det har jag gjort och det ska man inte behöva göra, så långt ska det inte behöva gå att man mår dåligt p.g.a. att man känner sig värdelös för att man inte har ett jobb liksom”.

F3 upplever att hon inte har möjlighet att hantera sin situation och det påverkar hennes KASAM negativt. Ett sätt att bibehålla sin starka KASAM är att använda sig av en aktiv beteendeorienterad problemlösningstrategi (Rydén & Stenström 2000: 84). F4 beskriver sin situation och utanförskap såhär

”Nä man har ju inte det sociala närverket när man inte jobbar utan bara sitter hemma och inte gör någonting. Klart man känner sig väldigt utanför, det gör man ju”

Att inte kunna hantera sin situation och sakna valfrihet återkommer även i själva arbetssökandet hos respondenterna. De upplever det som att de får söka de ”sämsta” jobben, de som har sämst fysisk och psykosocial arbetsmiljö och sämst arbetsuppgifter. En respondent ville inte arbeta med ett sådant jobb, eftersom det företaget hade så dåligt rykte och gav inte ger hundra på intervjun. En respondent säger såhär om situationen:

”..sen är det, det här med ryktesvägar, man hör ju väldigt mycket folk som har jobbat där t.ex. det blir väldigt mycket snack och då lyssnar man kanske på det”.

Rykten om dåliga förhållanden på arbetsplatserna sprider sig snabbt bland de arbetssökande och motivationen till att söka jobb hos de arbetsgivarna minskar. Detta bekräftar ytterligare de arbetssökandes beroendeställning och deras minskade förmåga att kunna kontrollera och påverka sin livssituation.

Beroendeförhållandet till arbetsförmedlingen

Deltagandet i Jobbgarantin för ungdomar upplevs inte som frivilligt av alla de arbetssökande ungdomarna. Det som gör att det inte upplevs som frivilligt är den lägre ersättningsnivå som utgår om de inte tackar ja till deltagande eller inte väljer att delta i de anvisade aktiviteterna i Jobbgarantin. Detta gör att det upplevs som att Arbetsförmedlingen har ett stort inflytande över deras liv. Ungdomarna upplever att de inte har något val att tacka nej till att delta i Jobbgarantin för ungdomar. De hamnar därmed i en beroendeställning gentemot en myndighet. För att ha bra värde på hanterbarhetsbegreppet ska individen själv eller någon som individen frivilligt utsett ha inflytande över dennes liv. Genom att en myndighet har kontroll och styr en stor del av respondenternas liv är de utelämnade till någon annan och upplevs ha en mindre möjlighet att påverka sin livssituation. Att uppleva en beroendeställning är något som också bekräftas av Statens Folkhälsoinstitut (2002).

Arbetsförmedlingen upplevs också kunna förändra respondenternas liv i en positiv riktning. De har resurserna och förmågan att hjälpa respondenterna till ett arbete. Att få hjälp med att komma in på en utbildning och till exempel få sitt lastbilskörkort betalt upplevs som mycket positivt av respondenterna. I det avseendet har de tillit till Arbetsförmedlingens förmåga att hantera situationen och lämnar frivilligt över det ansvaret. Att tvingas vara deltagande på möten med Arbetsförmedlingen är något som känns jobbigt för några av deltagarna. Andra deltagare ser det som att ett deltagande kan öka deras chanser att få ett arbete och skulle även utan "tvång" delta i programmet. Att myndigheterna själva ser sig som socialt stöd medans de som är under myndighetsutövning inte ser det som ett stöd till lika stor grad bekräftas av Josefsson (2007).

Ekonomi

Ekonomi och den ekonomiska situationen är något som är centralt för samtliga respondenter som deltog i studien. De upplever att deras ekonomiska situation påverkas negativt av att vara arbetssökande. Den ofta svåra ekonomiska situation som uppkommer av arbetslöshet gör så att respondenternas inflytande över sina liv minskar. Ett minskat inflytande innebär därmed en minskad hanterbarhet och en försämrad KASAM och hälsa. Rent känslomässigt upplever respondenterna att det är mycket jobbigt att inte själv kunna försörja sig trots att de är vuxna. Respondenterna upplever att drömmar om att bilda familj, flytta hemifrån och resa världen runt skjuts på framtiden. De ekonomiska problemen av arbetslöshet och försämrad upplevd hälsa bekräftas av Statens Folkhälsoinstitut (2002) och Nilsson (2008).

Den ekonomiska situationen hindrar även många respondenter från att investera i sig själv och sin egen kompetens. Det gäller först och främst körkortstagandet. Kravet på att ha körkort från arbetsgivarna är ett tufft krav som blir till moment tjugotvå för många. Detta på grund av de inte har pengar till att ta körkort, som krävs för att få jobb och på så vis sedan få en inkomst och bättre ekonomi. Även Centrala studiemedelsnämnden med dess krav på återbetalning och uppnådda studieresultat hindrar många från att satsa på att vidareutbilda sig eller läsa upp betyg. Respondent F1 beskriver sin situation och Arbetsförmedlings möjligheter till hjälp på följande sätt:

"Jag har ju frågat liksom så om de kan betala körkortet för då vet jag att jag har ett jobb men det kan de inte, men de betalar C, CE och buss betalar de men inget vanligt körkort"

De arbetssökande får bidrag från olika arbetslöshetsförsäkringssystem och från sina familjer. De upplever inte att de själva har resurserna som krävs för att hantera sin livssituation rent ekonomiskt. Det ansvaret har ofrivilligt förskjutits till andra parter. Detta är enligt Antonovskys (1991:40) resonemang om hanterbarhetsbegreppet faktorer som påverkar KASAM negativt.

En stark KASAM gör att individer inte blir lika påverkade av stress som de som har en svagare KASAM. Att inte ha inflytande och kunna påverka sitt liv och sin livssituation leder till stress och psykisk ohälsa (Arbetsmiljöverket 2011:17) (Antonovsky 1991). Upplevelse av stress och dess effekter på hälsan är olika bland respondenterna. Det som upplevs mest stressande är att inte ha en god ekonomi. De konsekvenserna en dålig ekonomi får är oro för att inte kunna betala sina räkningar. Att ha en god ekonomi skulle därmed vara stärkande för

respondenternas KASAM. Att inte ha pengar på mobilen och kunna ringa viktiga samtal till bland annat Arbetsförmedlingen för att rapportera sjukfrånvaro upplevs som mycket stressande för respondenterna. Stress kan även komma från omgivningen runt omkring och de sociala kraven i samhället på att köpa saker. Vid jul upplevs kravet att köpa julklappar till de närmaste vara något som är väldigt tufft när det inte finns några pengar att köpa saker för. En respondent säger att hon får ta sig råd att köpa julklappar. Detta är en situation som känns igen hos andra svaga grupper som beskrivs i Angelin (2009:117). Respondenterna upplevs inte kunna leva upp till och hantera kraven och förväntningarna på dem från närmaste omgivningen och samhället. Denna brist på att kunna kontrollera och hantera situationen leder till negativ påverkan för respondenternas KASAM.

Arbetsgivarnas krav

De arbetssökande upplever att arbetsgivarna har inflytande över deras liv genom att ställa krav på körkort för anställning. Likväl är utbildning ett sådant krav som från arbetsmarknadens sida som påverkar respondenterna. En bristfällig och minimal utbildning minskar konkurrenskraften på arbetsmarknaden och därmed respondenternas möjlighet till och upplevelse av hanterbarhet. Flera av respondenterna i studien saknar ett slutbetyg från grundskolan eller gymnasiet. Orsakerna till avhopp från skolan är många. Respondenterna säger sig vara medvetna om att deras icke slutförda skolgång gör att de är mindre konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden. Att en bristfällig utbildning ökar riskerna för att drabbas av arbetslöshet bekräftas också av OECD (2011). Det finns en medvetenhet bland ungdomarna om detta och de skuldbelägger sig för att de inte presterat bättre i skolan eller tagit tag i och läst upp sina betyg. Denna situation där de skuldbelägger sig själva leder till negativa tankar hos de arbetssökande. Att skuldbelägga sig själv istället för att se möjligheterna i situation kan även det påverka en individs syn på sin hanterbarhet och KASAM negativt.

Två av respondenterna hade fullföljt sin gymnasieutbildning med godkända betyg. P2 har tidigare studerat på högskola men hoppade av när han kände att utbildningen var för tuff. P2 skulle kunna tänka sig att studera på högskola igen om han fick bidrag från CSN. Just nu tror han att han inte är berättigad till studiestöd, då han inte klarade av kurserna med godkända betyg och därmed inte uppnår de krav CSN har för fortsatt studiestöd. Detta faktum gör att han upplever att han inte kan hantera sin situation och det i sin tur leder till en försämrade upplevelse av KASAM.

Respondent F5 hade vid tidpunkten för studien sökt och kommit in på ett program på ett universitet som startade drygt en månad efter studiens slutförande. Genom sina studieresultat kunde därmed F5 få kontroll över sin livssituation och ta sig ur sin situation som arbetssökande. Hon hade en plan för vad hon ville göra i livet och visste hur hon skulle nå dit och hade utbildningsresurser till att komma in på universitet. Detta kan kopplas till att hon upplevde en stark hanterbarhet över sin situation och utifrån detta resonemang har en stark KASAM.

Copingstrategier knutna till hanterbarhet

Ett handlingsmönster i denna strategi är att skaffa sig mer kunskap om situationen för att på så vis göra den hanterbar. Detta var något som gjordes av de deltagande, dels genom sitt deltagande i Jobbgarantin för ungdomar och sedan genom sitt eget jobbsökande och kontakter med andra arbetssökande. Jobbcoachning och den verksamhet som bedrivs på Folkuniversitetet är meningen att ge individuellt stöd till de arbetssökande (Folkuniversitetet 2012). Där får de praktisk hjälp med bland annat CV-skrivning och emotionellt stöd. Andra saker som respondenterna gjorde var att ta hjälp av släktingar och vänner för att hantera situationen och finna kreativa lösningar. Att ta hjälp av de närstående sågs som mycket betydelsefullt och det stödet lyfte upp dem om de kände sig nere.

En annan strategi som används för att hantera problem är den undvikande emotionella strategin (Rydén & Stenström 2000:84). Detta förhållningssätt till problemet visade sig inte hos respondenterna. Detta kan bero på att det kan vara belagt med skam och skuld att erkänna att de använde sig av dessa strategier som i Rydén och Stenström (2000:83-84) beskriver. De exempel som ges i boken Hälsopsykologi (Rydén & Stenström 2000) är att försöka dämpa sin oro genom alkohol och matintag eller att helt försöka negligera problemet med att vara arbetssökande. Ingen av respondenterna nämnde att de tog ut sina känslor på detta sätt.

En individ med en stark KASAM använder sig i större utsträckning av det sociala stödet som finns runt omkring henne för att hantera en jobbig och problematisk situation (Rydén & Stenström 2000:66). Rydén och Stenström (2000:111) beskriver det sociala stödets inverkan på en individs hälsostatus i en svår livssituation som viktigt. I studien framkom att respondenterna tar hjälp av sina nära sociala kontakter och av andra arbetssökande för att få stöd i sin situation. Detta kan ses som en probleminriktad copingstrategi. Respondenterna ser det som viktigt att ha någon i sin närhet som lyssnar och som är empatisk. Konkret kan det handla om att ge stöd och uppmuntrande kommentarer när det är jobbigt. Eller att hitta jobb och säga att det är ett jobb som skulle passa just den individen. F3 beskriver en del av sitt sociala stöd sådär:

”Det är ju mina vänner och min familj de trycker på en lite extra och att man får höra saker och ting eller så, de är nog de enda som hjälper till lite på traven”.

Det sociala stödet kan ses som en ventil där det går att ventilera sina känslor. Det sociala stödet utgör också en trygghet för de arbetssökande, de blir inte lämnade ensamma. Att någon ser ens talanger och tycker om en för den man är viktigt. För de individer som inte har så starkt socialt stöd från de allra närmaste är Arbetsförmedlingen och dess samarbetspartners viktiga. Respondenterna upplever att de personliga samtal och gruppsamtal som hålls ger de stöd och energi. Även vetskapen att de har möjligheten att dela med sig sina erfarenheter och tankar om sin situation och på så vis få hjälp av andra arbetssökande ses som mycket viktigt.

Meningsfullhet

Meningsfullhet beskrivs av Antonovsky (1991:40-41) som aktiviteter och saker värda att emotionellt engagera sig i. De problem och svårigheter en individ ställs inför ska antas med engagemang och ses som en utmaning för en individ med en stark KASAM.

Brist på sysselsättning

Något som framkommer av intervjuerna med respondenterna är att vardagen som arbetssökande upplevs som händelselös och de aktiviteter i jobbgarantiprogrammet för ungdomar kan i vissa fall uppfattas som meningslösa av vissa respondenter. Detta påverkar de arbetssökandes självkänsla och självförtroende och därmed deras KASAM negativt. Det kan till och med gå så långt att de känner sig värdelösa. För att behålla meningsfullheten i livet anser respondenterna att det bästa de kan göra för att hålla självförtroendet uppe är sociala kontakter och deltagande i föreningsliv. En respondent upplever det som att hon hade varit på botten om hon inte haft sitt föreningsliv. Föreningslivet hjälper till att stärka och bibehålla hennes KASAM. Det ger en meningsfullhet till livet genom föreningens verksamhet. Hon känner medlemmarna i föreningen och den verksamhet föreningen sysslar med är mycket meningsfull. Deltagandet i föreningen är något som respondenten valt själv och klarar av att hantera och kan se föreningens verksamhet som fullt begriplig. Att ha något som håller upp självförtroendet och ger energi är viktigt i situationen som arbetssökande. Det behöver dock inte bara vara föreningsliv utan övriga sociala kontakter med vänner, familj och husdjur som är viktiga och håller deras självförtroende uppe. Vikten av att ha ett bra socialt stöd med föreningsliv och träning bekräftas också av Josefsson (2007).

Några respondenter upplever att de får sociala kontakter och socialt stöd genom deltagande i Jobbgarantin. Att få träffa andra människor i samma situation och kunna del med sig av sina erfarenheter samt få rutin på vardagen upplevs som viktigt för ungdomarna. Några av de kvinnliga respondenterna lärde känna varandra under praktiktiden och utvecklade en vänskap, det är en positiv effekt av Jobbgarantiprogrammet.

Kontakten med Arbetsförmedlingen

Den individuella kontakten med enskild förmedlare upplevs som positiv och meningsfull bland de respondenter som haft regelbunden kontakt med sin förmedlare. Några har inte haft mer än ett par möten med sin förmedlare medan andra har haft stor kontakt med förmedlaren. F3 beskriver sin kontakt med förmedlaren och beskriver hennes bra sidor på följande sätt:

”Bra, hon har pushat på mig rätt bra eller så och sagt, kom igen nu, du klarar det eller så. Det har varit jättebra tycker jag..... svarar hon inte när man ringer, så lämnar man ett meddelande och så ringer hon upp inom en timma i stort sätt och hon ringer även ibland och bara kollar hur det går”

F5 beskriver sin förmedlare såhär:

”Hon lyssnar å så tar hon mitt ärende på allvar å så ringer hon upp. Lovar hon att hon ska ringa upp dagen efter så gör hon det alltså ja hon har tagit det på allvar liksom”

Tilltron till förmedlarens kompetens och vilja att hjälpa finns alltså hos de arbetssökande. De två arbetsförmedlare som har kontakten med ungdomarna beskrivs som nämnda ovan som engagerade, lyhörda och de tar ungdomarna på allvar av de respondenterna som har haft mest kontakt med dem. Övriga respondenter har haft för lite kontakt med den enskilda arbetsförmedlaren för att kunna uttala sig om arbetsförmedlarens kompetens. Det finns dock önskemål från alla respondenter att ha en mer regelbunden kontakt med den enskilde

förmedlaren för att stämma av och kolla hur det går. Konkreta förslag på ett möte i månaden framförs av de arbetssökande. Den enskilda arbetsförmedlaren upplevs av respondenterna ha en stor påverkan på de arbetssökandes sätt att hantera sin situation och mötet med den är viktigt för att se meningsfullhet i arbetssökandet. Det som respondenterna sagt om deras arbetsförmedlare och dess påverkansmöjligheter för deras situation bekräftas även i Lagerströms (2011) rapport om arbetsförmedlarens betydelse för de arbetssökandes framtida sysselsättning och arbetsinkomst (Lagerström 2011:21). Där det fastslås att arbetsförmedlaren har en stor inverkan på de arbetssökandes framtida jobbstatus. Dock går det ej att fastslå exakt vad som gör en arbetsförmedlare framgångsrik. Det som framgår av denna studie är att de deltagande i Jobbgarantin för ungdomar upplever att arbetsförmedlarna har ett stort personligt engagemang, ringer upp snabbt när någon arbetssökande frågar efter något, den lyssnar, den pushar och stöttar och ger bra information.

Aktiviteterna i Jobbgarantin

Praktik är en del i jobbgarantin. Vissa respondenter med liten arbetslivserfarenhet ser det som en bra chans att kunna praktisera sig in i ett arbete och upplever därför stor meningsfullhet med att delta i praktik. Det upplevs som ett bra sätt att få in en fot på arbetsmarknaden och den ger kontakter. F4 beskriver det såhär:

”Nä ja planerar ju att praktisera mig in i ett arbete, så ser jag det att det är lättast eftersom att jag inte har någon utbildning. Så ja det är ju min plan, om inte det funkar får jag helt enkelt ta en utbildning eller läsa upp mina betyg och så, men jag vill först testa det eftersom det har funkat innan vill jag gärna prova det igen”.

En respondent anser att färre timmar i veckan på praktiken hade varit uppskattat så det gavs mer tillfällen att aktivt söka arbete. Sedan finns det en annan syn bland vissa respondenter på praktiken som negativ och som meningslös. Respondenterna vill ha en mer utvecklande praktik som bygger upp deras kompetens, dock ses det som positivt att komma ut och träffa nya människor och slippa sitta hemma. En respondent var negativt inställd till praktiken men har nu ändrat sig när hon är på en praktikplats hon fått genom FAMI.

Praktiken har något positivt med sig även om innehållet i praktiken inte är utvecklande för de arbetssökande. Detta ses som att det kan vara värt att engagera sig i och gå på aktiviteterna i Jobbgarantin. Meningsfullheten ligger i att få sociala kontakter och de engagerar sig respondenterna i. För att effekterna av programmet ska bli så bra som möjligt är det viktigt att ungdomarna ser meningsfullheten i det. Upplever inte att de aktiviteterna ”ger” någonting engagerar de sig inte i dem och lär sig inte så mycket som de annars skulle göra. Meningsfullhet i Arbetsförmedlingens verksamhet och Jobbgarantin är något som framkommer i studien när respondenterna frågar om de delat med sig av sina drömmar och planer för framtiden till arbetsförmedlaren. Till själva verksamheten ser de arbetssökande Arbetsförmedlingens träffar som meningsfulla de upplever att de får mycket nyttig information under mötena. Det som är positivt med mötena är att det ges information om vilka utbildningar som finns och vilka möjligheter de arbetssökande har. Att se att det finns möjligheter upplevs som positivt och inger framtidstro. Att få möjlighet att träffa andra i samma situation är viktigt och därför efterfrågas fler och längre träffar.

Även andra aktiviteter i Arbetsförmedlings regi upplevs som positiva och givande. De tycker att det är värt att gå på mötena och engagerar sig i dem. Arbetsförmedlingen kan dock bli bättre på att informera om sina aktiviteter som sker inne på Arbetsförmedlingen bland annat via mail anser några respondenter. Vissa känner att viss information om Arbetsförmedlingens aktiviteter endast delges på det lokala kontoret och de tycker det är jobbigt att ta sig dit och därför skulle det underlätta med information genom mail. En bättre information om verksamheten och vad det ger skulle kanske få fler att se det som meningsfullt att engagera sig mer i Arbetsförmedlingens verksamhet och på så vis få hjälp att utveckla sig.

Framtidssyn

För att se till framtiden och se hur situationen hade ändrats för de deltagande i Jobbgarantin för ungdomar ställdes frågan vad ett jobb skulle innebära för dem. Detta för att se skillnaden i livet de lever nu och hur de tror att deras liv skulle se ut om de fick ett arbete. Ett arbete skulle innebära en stor skillnad för respondenterna, deras ekonomi skulle bli bättre och de upplever att de kan göra roliga saker som de inte kan göra idag. Även självförtroende skulle bli bättre, ett arbete skulle få flera att kunna bli mer självständiga.

”Det kommer ändra allting faktiskt allting, kommer ha min egen lägenhet kommer ha egen familj”

En annan aspekt på framtidstro är vad respondenterna tror att de kommer göra i framtiden. F4 säger såhär om vad som händer i hennes liv om fem år.

”Jag tror jag har jobb då, jobbar hoppas inte jag är arbetssökande, så det hoppas jag att jag gör, jag jobbar”.

P1 säger såhär om vad han tror han kommer göra om fem år.

”Jag jobbar utomlands som lastbilschaufför.....jag tänker inte släppa det jobbet”

Det går alltså att se en tydlig skillnad mellan de olika respondenterna och deras tankar om framtiden. F4 har en mindre optimistisk framtidsyn jämfört med P1. Detta kan vara ett bevis på skillnad i KASAM mellan dem. F4 har varit arbetssökande längre än P1 och skulle således ha påverkats mer negativt av situationen som arbetssökande, vilket också skulle kunna vara en förklaring till deras olika syn på framtiden.

Ett arbete skulle innebära väldigt mycket för de respondenterna som medverkade i studien. Deras livssituation hade ändrats till det bättre både på det emotionella och ekonomiska planet. Framtidstron och vad ett arbete skulle innebära är en indikator på hur mycket ett arbete betyder. Att kunna förverkliga sig själva och skaffa familj, åka med kompisar känna sig mer delaktiga i samhället och att flytta hemifrån är några av de saker som skulle förändras i de arbetssökandes liv. De som har en positiv framtidstro ser livet som mer meningsfullt och upplevs ha bäst självförtroende och ha en plan för hur de ska ta sig ur sin situation. Detta är enligt Antonovsky (1991) sammankopplat med en stark KASAM.

Aktiviteter i Jobbgarantin

En respondent uttryckte en önskan om att arbeta i restaurangbranschen men hade inte berättat om det för sin förmedlare. En annan respondent ville bli polis och hade inte delgett sina drömmar till sin förmedlare och en tredje drömde att jobba inom handelssektorn. Varför såg de inte meningen med att dela med sig av detta till sin arbetsförmedlare? Arbetsförmedlingen har verktygen och möjligheten att hjälpa de arbetssökande att skapa en plan för att nå sin dröm och därmed se större meningsfullhet i sin sitt deltagande i jobbgarantin för ungdomar. En teori är att självförtroendet hos respondenterna är så negativt påverkat av deras situation att de inte längre vågar tro och jobba mot sina drömmar. En annan är att de inte har tillräckligt stark tilltro till Arbetsförmedlingens förmåga att finna ett arbete till dem. Samtliga respondenter ansåg att chansen var störst att få arbete genom kontakter och på andra sätt än genom Arbetsförmedlingen. Denna inställning om Arbetsförmedlingens tillkortakommande kan ligga till grund för att de inte ville dela med sig av sina önskemål. Knutet till Antonovskys teori upplevde de en låg känsla av meningsfullhet i tilltron till att de skulle få ett arbete genom arbetsförmedlingen.

Utbildning

Att studera vidare eller läsa upp sina betyg är något som de flesta respondenter vill om det ger någonting tillbaka därför ser de det som meningsfullt att vidareutbilda sig i någon form. Att utbilda sig på en högskola eller på ett universitet är dock inte målet för alla. Att gå en av Arbetsförmedlingens utbildningar eller läsa upp sin engelska från gymnasiet är något som de flesta vill och tänker göra i framtiden. Detta kan ses som att de vill få kontroll över sin situation och påverka sitt liv och göra sig fria från andras påverkan. Alltså är detta ett uttryck för en probleminriktad lösningsstrategi och förknippat med en större upplevelse av meningsfullhet. Respondent F2 beskriver sina tankar om utbildning såhär:

”Alltså det enda jag skulle vilja är att plugga upp är i så fall engelskan, men att plugga, börja högskola och sådant nej”.

Om utbildningen är intressant och ger något tillbaka i form av det som satsas skulle flera av respondenterna utbilda sig. Graden av önskad framtida utbildning varierar men sammantaget ses en utbildning som just passar den enskilda individen och dess önskemål som meningsfull.

Copingstrategier i relation till meningsfullhet

En viktig del för att hålla hoppet uppe och en del i en stark känsla av sammanhang är inställningen till livet och framtiden. Att ha något att se fram emot och ett mål i livet är en copingstrategi för vissa av respondenterna. Att ha en plan/strategi för hur man ska hantera situationen är kopplat till en stark KASAM, en person med en stark KASAM är som tidigare nämnts mer rationell i sitt handlande. Om framtiden är tuff kan det vara meningsfullt att ha en strategi för att göra situationen mer meningsfull. Att aktivt kognitivt använda sig av probleminriktade strategier kan vara en lösning. Detta tillämpas av en av respondenterna. För att inte stressa upp sig tar hon en dag i taget. Hon ville inte se för långt in i framtiden och oroas av vad som kunde hända då. Andra strategier som tillämpades var att aktivt se vilka olika alternativ och möjligheter de hade att ta sig ur sin situation. Konkret kan det vara vidare

studier eller en flytt från kommunen för att få ett arbete, alla dessa problemlösningstrategier är kopplat till det som Rydén och Stenström (2000) skriver om coping.

Det finns en distinktion mellan de individerna som jag upplever ha större självförtroende och fler verktyg till att ta sig ur sin situation än de som inte gav uttryck för det under intervjun. Synen på Arbetsförmedlingens verksamhet är också olika. Bland de respondenterna som ”*ligger närmast*” ett arbete finns det en större förståelse för jobbgarantiprogrammets möjligheter att utveckla dem och de är mer kreativa till sina förslag till förändring och förbättring av programmet. Att rationellt kunna handla och fatta beslut om sin framtid och utnyttja de verktyg som finns för att skaffa ett arbete är tecken på att se livet som meningsfullt och är sammankopplat med en stark KASAM. De individerna upplevs som mer aktiva i sitt arbetssökande och ser ljusare på sin framtid. De tar initiativ till att söka praktikplatser, de vågar tro på och arbeta mot att uppfylla sina drömmar.

Summering av resultat och analys

Arbetslöshet påverkar ungdomarnas KASAM negativt. Det finns skillnader i hur de olika respondenterna hanterar sin situation. De individer som har en stark upplevelse av begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet antar ett mer probleminriktat förhållningssätt till svårigheter och har andra copingstrategier än de med en svag KASAM. Att ha en probleminriktad coping går att beskriva genom att de arbetssökande rationellt angriper de problem de ställs inför. De försöker med hjälp av sin intellektuella förmåga och tidigare erfarenheter lösa problemet. Utöver att rent praktiskt försöka lösa problemet går det att genom sin kognitiva förmåga anta en annan syn på problemet (Rydén & Stenström 2000:83). Utifrån studien finns ett flertal mycket talande exempel bland respondenterna där de använder sig av en problemorienterad copingstrategi. Jobbgarantin för ungdomar hjälper de arbetssökande med sociala kontakter, självförtroendehöjande samtal och till nya kontakter med arbetslivet. Respondenterna anser att det är de själva som genom sin förmåga att söka jobb eller genom sociala kontakter kommer finna ett arbete.

Slutsatser

Hur påverkar Jobbgarantin för ungdomar unga vuxnas begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet?

Arbetslöshet påverkar de arbetssökandes KASAM i negativ riktning. Respondenterna upplever att deras begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet kan påverkas i både negativ och positiv riktning genom deltagandet i Jobbgarantin för ungdomar. Det upplevs som positivt är att få möjlighet till sociala kontakter och rutiner. Respondenterna upplever det som negativt om de aktiviteter de deltar i inte är anpassade efter just deras behov, önskemål och förutsättningar. Dessa aktiviteter utvecklar då inte deltagarnas kompetenser och ökar således inte deras anställningsbarhet. Aktiviteter som fångar deltagarnas behov och önskemål upplevs som positiva och utvecklande.

Vilka strategier för framtiden har de arbetssökande unga vuxna i Jobbgarantin för ungdomar?

Strategierna för framtiden varierar mellan respondenterna. De respondenter som upplevs ha en stark KASAM har mer rationella framtidsstrategier än de som har ett svagt KASAM. Ett konkret exempel på en rationell framtidsstrategi är att göra som en respondent. Han hade införskaffat utbildningsmateriel och börjat studera böckerna redan innan han var antagen på utbildningen som yrkesförare. En annan respondent hade en uttalad strategi om att praktisera sig in i arbete då denne saknade utbildning. Andra respondenter uppgav att de inte hade någon speciell strategi, utan de hoppades att deras situation skulle lösa sig.

Hur påverkar känsla av sammanhang de arbetssökandes framtidsstrategier?

Det finns en skillnad i strategier för att hantera och ta sig an situationen som arbetssökande mellan de olika respondenterna. Respondenter med stark KASAM tar sig an situationen på ett mer rationellt sätt än de som upplevs ha en svagare KASAM. Detta stämmer överens med Antonovskys (1991) teori om KASAM.

Diskussion

Syfte med studien var att med hjälp av Antonovskys (1991) teori om känsla av sammanhang öka kunskapen om huruvida unga vuxnas emotionella välbefinnande påverkas av situationen som arbetssökande och inskrivna i det arbetsmarknadspolitiska programmet Jobbgarantin för ungdomar. Vidare var syftet att belysa vilka tankar kring och strategier för framtiden dessa unga vuxna har, och om det går att se en koppling mellan olika förhållningssätt till framtiden och individens känsla av sammanhang.

Att ha en stark KASAM är viktigt för en individs fysiska och psykiska välbefinnande. Om en individ har en stark KASAM har den bättre resurser att hantera den negativa situation som uppstår vid arbetslöshet. En stark KASAM gör att individen lättare kan hantera situationen som arbetssökande och med hjälp av Jobbgarantin samla kraft och skapa förutsättningar för att ta sig ut sin situation som arbetssökande. I KASAM ingår begreppen begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet, finns det en stark upplevelse av detta hos respondenterna har de en stark KASAM. För de som inte har det ska jobbgarantin se till så att den stärks.

Upplevelse av deltagande i jobbgarantin

Ungdomarna upplevde en känsla av tvång över att delta i Jobbgarantin. Att inte se något annat val än att acceptera anvisningen till deltagande i Jobbgarantin för ungdomar innebär en inskränkning av deltagarnas i Jobbgarantin för ungdomars autonomi och brist på hanterbarhet i sin situation. Just detta är något som även bekräftas i studien av arbetssökande ungdomar som utfördes av Josefsson (2007). Myndigheternas stöd ses där som en kontrollfunktion mer än en stödfunktion. Denna syn är inte helt entydig. Respondenterna ser Arbetsförmedlings inflytande ur flera perspektiv. I positiv syvinkel, upplevs Arbetsförmedlingen tillsammans med sina samarbetspartners lyfta en individ och ge den verktygen så den kan bli så

konkurrenskraftig att han eller hon får ett arbete och på så vis kan skapa sig frihet och uppleva en större grad av hanterbarhet, begriplighet och meningsfullhet i livet. Om respondenterna ser deltagandet som ett tvång minskas deras grad av autonomi och deras KASAM kan försämrans då de inte känner att de äger och kontrollerar situationen. Därför borde fördelarna och möjligheter med deltagandet i Jobbgarantin för ungdomar lyftas fram och introduceras för ungdomarna innan de börjar sitt deltagande så de går in i deltagandet med en optimism och positiv framtidssyn.

Syn på deltagandet och attityder till Jobbgarantin för ungdomar

Något som respondenterna gav uttryck för under intervjuerna är en stor begriplighet till varför just de är arbetsökande. De vet att de saknar utbildning, körkort och så vidare. Enligt KASAM ska en stor begriplighet vara en del i en stark KASAM. Respondenterna skuldbelägger sig själva vilket en individ med en stark KASAM inte skulle göra. Konkret handlar det om huruvida respondenterna ser positivt eller negativt på sin situation. Folkuniversitetet ska arbeta med ett individfokus för att höja deltagarnas självförtroende. Respondenter som deltar i Folkuniversitetet tycker stora delar är positivt och de känner tillit till personalen på Folkuniversitetet. I intervjuerna med respondenterna framkom dock att vissa aktiviteter främst CV- skrivningsaktiviteterna inte var så individuellt anpassade som de kunde varit. Sedan nämnde respondenterna att de blivit bättre att prata om sina svagheter vilket är positivt men det jag kan tycka mig sakna är att de inte berättade om att de blivit coachade i att se sina möjligheter.

De individerna med en mer positiv inställning till Jobbgarantin hade ett helt annat sätt att tackla sin situation. De använde sig av rationella copingstrategier och hade en större tilltro till sig själva och sin egen förmåga. Meningsfullheten i Jobbgarantin för ungdomar var något som berördes i studien. Att se meningsfullhet i något är förknippat med en stark KASAM och en meningsfull aktivitet kan också påverka en individs KASAM i positiv riktning. Därför är det extra intressant att se att vissa respondenterna hade svårt att se meningsfullheten i vissa av Jobbgarantins aktiviteter. Det var först och främst innehållet i en verksamhet på en praktikplats som inte sågs som utvecklande. De arbetsuppgifterna på just denna specifika praktikplats var inte anpassade efter deras behov eller önskemål. För att utveckla Jobbgarantin i kommunen skulle förslagsvis fler praktikplatser på olika företag/verksamheter tas fram för att på så vis kunna tillgodose fler deltagares behov av stimulans och utveckling. För praktik i allmänhet sågs som positivt, det gav ungdomarna rutiner i vardagen, de som stod längst från arbetsmarknaden och saknade utbildning såg det som en chans att skapa kontakter och göra ett gott intryck och på så sätt få ett arbete. Många respondenter ansåg att arbetet med CV-skrivning var överdrivet. De tyckte att de redan hade lärt sig hur de skulle skriva ett bra CV och såg därför inte meningsfullheten med att engagera sig ytterligare i de kurser som gavs i CV-skrivande. För att komma tillrätta med detta och få respondenterna se större meningsfullhet i deltagandet kan en mer individualiserad verksamhet tas fram anser jag. Folkuniversitetet (2012) säger att de ska lyfta fram individen, dock verkar detta ha misslyckats i vissa fall, eller så är deras handlingsutrymme för litet? Denna studie har inte utrett denna specifika fråga vidare och därför är den svår att besvara.

Arbetslöshetens negativa inverkan på känslan av sammanhang

Något som är gemensamt för samtliga respondenter är deras oro för ekonomin och det faktum att de känner sig ekonomiskt "begränsade". De saknar medel att förverkliga sig själva och frigöra sig. Frihet och autonomi upplevs vara en viktig del i livet för de arbetssökande. Nu upplever de att andra människor och myndigheter har stort inflytande på deras liv på det ekonomiska planet. Att inte kunna flytta hemifrån, tvingas avstå från att köpa julklappar till sina närmaste, tvingas be närstående om hjälp med att ladda kontantkortet till mobilen minskar ungdomarnas möjlighet att själva styra över sitt liv. En dålig ekonomi kan innebära att de inte har råd att ta körkort, vilket i sin tur gör att de har svårt att hävda sig i den tuffa konkurrensen som råder på arbetsmarknaden. Den dåliga ekonomin leder också till en ökad upplevelse av stress och en försämrad psykisk hälsa bland de arbetssökande, vilket påverkar KASAM negativt. Denna upplevelse med en ökad ekonomisk stress framkommer även i andra rapporter (SOU 2010:55, Karolinska Institutet 2011, Rantakeisu 2002 och Arbetsmiljöverket 2011).

Situationen som ung arbetssökande är på många sätt pressande. De deltagande i Jobbgarantin för ungdomar upplever att de under sin arbetslöshetsperiod förlorar sina rutiner i livet och blir passiva. De upplever en passivitet i väntan på att jobbgarantin ska starta och även under den. De upplever också att deras sociala kontakter försvinner. Det faktum att de sociala kontakterna försvinner diskuteras i Nilsson (2008) Respondenterna i denna studie saknar sina sociala kontakter och vill rutinmässigt träffa "folk" och få struktur på sin vardag, att inte ha struktur upplevs som stressande och risk för försämrad psykisk hälsa ökar. Även detta bekräftas i tidigare forskning av Josefsson (2007), där deltagande i de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ses som meningsfullt för där för ungdomarna träffa andra människor. Andra sociala aktiviteter så som träning och umgänge med vänner är saker som hjälper ungdomarna att hantera vardagen och se meningsfullhet. Även ungdomarna i denna studie nyttjar sina sociala kontakter och föreningsliv för att hantera sin situation och se meningsfullhet i sin vardag. Därför ser de det som positivt att delta i Jobbgarantin. På så vis är Jobbgarantin och mötet med deltagarna och aktivitetsledarna där viktigt för att stärka ungdomarnas KASAM. Utan deltagandet i jobbgarantin finns det goda skäl att tro att vardagen för ungdomarna skulle te sig svårare att hantera och inte lika begriplig och meningsfull.

Skillnader i känsla av sammanhang och copingstrategier bland de arbetssökande

Något som framkommer i studien är utbildningens betydelse för hur ungdomarna upplever sin situation som arbetssökande. De respondenterna som har en högre utbildningsgrad ser på situationen på ett mer optimistiskt sätt än de som inte har det. De ser vilka möjligheter de har att hantera situationen vilket är ett tecken på en stark KASAM och en probleminriktad copingstrategi. En satsning på utbildning är alltså viktigt. Att inkludera skolan i arbetet med att stärka studiesvaga elevers KASAM kan vara ett sätt att skydda dem mot framtida arbetslöshet.

Resultatet visar att personer i ungdomarnas omgivning har stor inverkan för hur de mår psykiskt. De kan hjälpa dem att finna en väg till arbete och hantera sina emotionella problem

som uppkommer vid arbetslösheten. I teorin om KASAM är det förknippat med en stark KASAM att utnyttja sitt sociala stöd för att hantera situationen. Likväl torde då ett bra socialt stöd tidigt kunna fånga upp en individ som upplever sin livssituation som besvärlig och få den att se möjligheterna och attackera problemen som en utmaning istället för att se dem som problem. I detta fall kommer Arbetsförmedlingen och dess samarbetspartners in. De kan alltså hjälpa en individ att se möjligheterna istället för att se hindren och på så vis lyfta den. Denna studie visar att det finns en positiv syn på arbetsförmedlarna och deras förmåga att stötta respondenterna. Ungdomarna upplever att arbetsförmedlarna är bra på att stötta och hjälpa dem i deras arbetssökande. Detta resultat visar att de enskilda förmedlarna är uppskattade och stöder de arbetssökande som har regelbunden kontakt med dem. Dock är tron på att Arbetsförmedlingen ska "ge" dem ett jobb liten. De flesta deltagarna i studien är medvetna och ger uttryck för att de måste "kämpa" för att få ett arbete och tror att deras framtida jobb kommer komma genom kontakter. Kopplat till Rantakeisus (2009) rapport kan det ha att göra med klassbakgrund. När denna studie gjordes frågades det endast om föräldrarnas arbetssituation och inte vilken klass ungdomarna ansåg sig tillhöra. Men med utgångspunkt från vad deras föräldrar arbetar med stämmer deras utsagor om Arbetsförmedlingens verksamhet ganska bra överens.

Förslag på framtida insatser från respondenterna

Under varje intervju ställdes frågan om respondenterna hade något önskemål på förändring i Jobbgarantin eller Arbetsförmedlingens verksamhet, utfallet är detta:

Positivt är möjligheten att vara ute bland arbetsgivare samt praktisk hjälp med intervjuteknik och uppdrag där de arbetssökande har fått intervju företagare. Det ska tilläggas att en del av dessa aktiviteter har ingått i det EU- finansierade projektet karriär i Halland och respondenternas upplevelse är därifrån.

Konkreta tips på en utveckling av Arbetsförmedlingens verksamhet är fler kontaktytor i form av möten med företagare och potentiella arbetsgivare som har rekryteringsbehov. De kontakterna gör att det anses som lättare att få in en fot. De arbetssökande får då se vad som krävs för att få arbete hos just den arbetsgivaren. En annan form av kontakt som efterfrågas och som redan finns idag är kontakter med andra arbetssökande. Detta för att kunna få tips om potentiella arbetsgivare och råd hur de rent praktiskt ska gå till väga för att söka arbete och också som ett tillfälle där det går att *briefa* sina tankar och känslor med likasinnade.

Något annat som efterfrågas är att Arbetsförmedlingen ska bli bättre på att informera om de aktiviteter som hålls på de lokala kontoren. Denna information vill ungdomarna ha via mail. En sak som upplevdes som pressande av respondenterna var att det inte ansågs visas hänsyn till de som inte kunde sjukanmäla sig från de obligatoriska mötena. När en arbetssökande är sjuk och inte ens har pengar på mobilen och har svårt att höra av sig. Att denna då blir utskriven från Arbetsförmedlingen direkt upplevs som mycket jobbigt. Därför önskade informanterna en större förståelse för att de inte alltid kunde sjukanmäla sig i alla lägen.

Kritik framförs av respondenterna att det upplevs som meningslöst att bara "sitta hemma" och vänta i månader innan Jobbgarantin startar. Att vara passiv under den inledande fasen kan

tänkas påverka de arbetssökandes syn på hela det arbetsmarknadspolitiska systemet. Passiviteten kan också leda till en försämrad KASAM hos de arbetssökande.

En synpunkt som stärker teorin om att Arbetsförmedlingen och dess verksamhet ses som meningsfull är att deltagarna i studien vill ha mer kontakt med Arbetsförmedlingen i form av personliga möten med förmedlaren, de upplever som stöttning och coachning är viktigt i deras arbetssökande. Arbetsförmedlingen kan dämpa stress, respondenterna upplever att de kan sitta ned och prata om varför de är stressade och ge dem konkreta tips på hur de ska lägga upp sitt arbetssökande.

Om de arbetssökande skulle få mer input om deras möjligheter och något eller någon som höjer deras självförtroende kan de se mer positivt på sig själva och sina möjligheter att få ett arbete. Jag utgår från att alla individer har möjlighet att arbeta och få ett arbete, och att alla besitter talang i olika form och inom olika områden. Det gäller bara att hitta rätt triggerpunkter och hjälpa ungdomarna att se sig själva som duktiga och unika för att deras självförtroende ska höjas.

Framtida forskning

Ett perspektiv som kunde lyfts fram i studien var arbetsförmedlarnas syn på ungdomarnas upplevelse. Under dagen då jag träffade ungdomarna fick jag även förmånen till ett informellt samtal med arbetsförmedlarna på Arbetsförmedlingen i den berörda kommunen. I efterhand inser jag att detta perspektiv hade varit otroligt intressant att ta med. Fortsatt forskning inom detta område med inriktning på vilka åtgärder som bibehåller alternativt stärker en individs KASAM skulle också berika.

Litteraturlista

- Angelin, Anna (2009) *Den dubbla vanmaktens logik – En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna*. Diss Lunds Universitet, Socialhögskolan. Lund.
- Antonovsky, Aaron (1991) *Hälsans mysterium*. Natur och Kultur. Stockholm.
- Arbetsförmedlingen (2011A) *Arbetsförmedlingens verksamhet*
<http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Var-verksamhet/Allmant-om-oss/Uppdraget.html> hämtad 2011-11-15
- Arbetsförmedlingen(2012)*Jobbgaranti för ungdomar*
http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.4b7cba481279b57bec180001142/uga_sok.pdf hämtad 2012-02-05
- Arbetsmarknadsdepartementet (2008) *En jobbgaranti för ungdomar*. Departementsserien. 2008:64, Arbetsmarknadsdepartementet. Stockholm.
- Backhans, Mona, Hemmingsson, Tomas och Lundin, Andreas (2011) *Arbetslöshet och psykisk ohälsa - två kohortstudier*. Rapport skriven för Stockholms läns landsting. Karolinska institutet. Stockholm.
- Brinkmann, Svend och Kvale, Steinar (2009) *Den Kvalitativa Forskningsintervjun*. Studentlitteratur. Lund.
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber. Stockholm
- Creed, A Peter och Moore, Kellie (2006) *Social Support, Social Undermining, and Coping in Underemployed and Unemployed Persons*. Journal of Applied Social Psychology 36, 321-339.
- Eklund, Klas (2010)*Vår ekonomi - En introduktion till samhällsekonomin*. Nordstedts. Stockholm.
- Falkenbergs kommun(2011 A)*FAMI*
<http://www.falkenberg.se/kommunen/forvaltningar/kommunledningskontor/fami.4.195dd5bfa84a294b67fff472.html> hämtad 2011-11-20
- Falkenbergs kommun (2011 B) *Kompetenscentrum Falkenberg*
<http://www.kompetenscentrum.falkenberg.se/> hämtad 2011-11-20
- Falkstedt, Daniel och Hemmingsson Tomas(2011) *Hälsokonsekvenser av arbetslöshet, personalneddragningar och arbetsbelastning relaterade till ekonomisk nedgång*. Rapport skriven för Arbetsmiljöverket. Stockholm. Arbetsmiljöverket.

- Folkuniversitetet(2012)*Jobbgarantin*<http://www.folkuniversitetet.se/Arbetsmarknad/Jobbgarantin/hämtad> 2012-02-06
- Forslund, Anders och Nordström Skans, Oskar (2006) *(Hur?) hjälps ungdomar av arbetsmarknadspolitiska program för unga?* Rapport skriven för Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. Uppsala. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering
- Försäkringskassan (2012) *Jobbgaranti för ungdomar*
http://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/7339205b-083a-4343-ab07-717bbf006cdc/as_4052d_jobbgaranti_for_ungdomar-2012-02-06.pdf?MOD=AJPERES hämtad 2012-02-06
- Gerdes, Christer (2011) *Jobbgaranti för ungdomar – en utvärdering om garantin ökar deltagarnas chans att få jobb.* Stockholm. Rapport skriven åt Arbetsförmedlingen.
- Josefsson, Barbro (2007) *Ung och arbetssökande en studie av ungdomars erfarenheter.* Institutionen för arbetsvetenskap Avdelningen för socialt arbete. Luleå Tekniska Universitet.
- Lagerström, Jonas (2011) *Vilken betydelse har arbetsförmedlare för arbetslösas framtida sysselsättning och arbetsinkomst?* Rapport skriven för Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. Uppsala. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering
- Lundin, Martin (2011) *Marknaden för arbetsmarknadspolitik: om privata komplement till Arbetsförmedlingen.* Rapport skriven för Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. Uppsala. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering
- Nilsson, Maria (2008) *Ung och utanför – kartläggning av arbetet med unga i utanförskap i Kronobergs län 2007-2008.* Växjö. Rapport skriven åt FoU Välfärd i södra Småland.
- OECD (2011) Education at a Glance 2011: OECD Indicators. *Chapter A -The Output of Educational Institutions and the Impact of Learning*
<http://www.oecd.org/dataoecd/61/62/48630772.pdf> hämtad 2012-01-03
- Rantakeisu, Ulla (2002) *The Faces of unemployment – Four studies of the social and health related expressions of unemployment.* Department of social work. Göteborgs University.
- Rantakeisu, Ulla (2009) *Klass, kön och platsanvisning Om ungdomars och arbetsförmedlarens möte på arbetsförmedlingen.* Rapport skriven för Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. Uppsala. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

- Regeringen (2011) *Arbetsmarknadspolitik* <http://www.regeringen.se/sb/d/14955> hämtad 2011-11-20
- RegionHalland (2012) *Karriär i Halland* <http://www.regionhalland.se/utveckling-och-tillvaxt/projekt/pagaende-projekt/projekt-1/> hämtad 2012-01-03
- Rydén, Olof och Stenström, Ulf (2000) *Hälsopsykologi- Psykologiska aspekter på hälsa och sjukdom*. Bonnier Utbildning AB. Stockholm.
- Statens Folkhälsoinstitut (2002) *Ungdomsarbetslöshetens konsekvenser för hälsa och social anpassning Erfarenheter och kunskaper från 1990- talets forskning*. 2002:18. Statens Folkhälsoinstitut. Stockholm
- Statens Folkhälsoinstitut (2010) *Målområde 2 Ekonomiska och sociala förutsättningar Kunskapsunderlag för Folkhälsopolitisk rapport 2010*. Statens Folkhälsoinstitut. Stockholm.
- Statens Offentliga Utredningar (2007) *Arbetsmarknadsutbildning för bristyrken. Delbetänkande av Utredningen om en flexiblare arbetsmarknadsutbildning*. SOU 2007:18. Statens offentliga utredningar, Stockholm.
- Statens Offentliga Utredningar (2010) *Massuppsägningar, arbetslöshet och sjuklighet En rapport om konsekvenser av 1990-talets friställningar för slutenvårdsutnyttjande och risk för*. SOU 2010:102. Statens offentliga utredningar, Stockholm.
- Statens Offentliga Utredningar (2011) *Långtidsutredningen 2011- Huvudbetänkande*. SOU 2011:11. Statens offentliga utredningar, Stockholm
- Statistiska Centralbyrån (2007) *Tema: Utbildning Ungdomar utan fullfölj gymnasieutbildning* http://www.scb.se/statistik/publikationer/UF0536_2007A01_BR_UF87BR0704.pdf hämtad 2012-01-03
- Statistiska Centralbyrån (2012) *Arbetskraftsundersökningar* http://www.scb.se/Pages/Product_23262.aspx hämtad 2012-03-05
- Ungdomsstyrelsen (2006) *Arbetsmarknadssatsningen – att bryta ungdomars utanförskap på arbetsmarknaden*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2006:6, Stockholm.
- Vetenskapsrådet (2012) *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*

Bilaga 1

Intervjuguide till C-uppsatsen

Grundfrågor

Hur gammal är du?

Vad har du för utbildning?

Vart i kommunen bor du?

Hur länge har du varit arbetssökande?

Har du varit arbetslös många gånger?

Vart är du född?

Hur ser dina föräldrar arbetssituation ut?

Huvudfrågor som besvarar mina frågeställningar

Kan du berätta hur det är att vara arbetssökande?

Hur hanterar du din situation som arbetssökande?

Hur upplever du att Arbetsförmedlingen och dess verksamhet (jobbgarantiprogrammet för ungdomar) lever upp till att vara en matchningspartner mellan dig och kommande arbetsgivare?

AF och dess stöd

Hur upplever du att arbetsförmedlingen stöttat dig i ditt jobbsökande?

På vilket sätt har de stöttat dig?

Vad har varit bra med den stöttningen du fått?

Vad i stöttningen kunde gjorts/kan göras bättre?

Vilket stöd vill just du ha?

Vad har du för mål med ditt arbetssökande?

Hur tror du att AF kan hjälpa dig till ditt mål?

Hur ser du på framtida studier?

Vad skulle få dig att börja studera?

Hur tror du att din arbetssituation ut om ett år?

Hur upplever du att din handledare stöttar dig och får dig att bli motiverad i jobbsökandet?

Kan du beskriva din erfarenhet av arbetsförmedlingen?

Hur upplever du kraven på dig att aktivt söka arbete?

Hur ser du på din möjlighet att få jobb genom arbetsförmedlingen?

Varför är arbetsförmedlingen bra/dålig på att hitta jobb?

Vad skulle AF kunna göra bättre?

På vilket sätt skulle de kunna göra det bättre?

Hur upplever du kontakten med din arbetsförmedlare?

Vad är det som gör kontakten bra eller dålig?

Skulle du vilja att kontakten var bättre?

Upplever du att din arbetsförmedlare förstår dig och din situation?

Varför är kontakten bra eller dålig?

Hur upplever du att din arbetsförmedlare anpassar sig till just dig och dina önskemål?

Jobbgaranti

Hur upplever du deltagandet i jobbgarantin för ungdomar?

Vad är det bästa med jobbgarantin för ungdomar?

Vad i de åtgärder i jobbgarantin du deltagit kunnat gjorts bättre?

Hur gör du för att höja ditt självförtroende?

Vad är det bästa med att gå i jobbgaranti programmet?

Vad i garanti programmet är det som utvecklar dig?

På vilket sätt utvecklar garanti programmet dig?

Hur upplever du att jobbgarantin utvecklar dig?

Hur upplever du informationen om jobbgarantin för ungdomar har varit?

Vad är din erfarenhet av jobbgarantin för ungdomar så här långt?

Upplevelse av arbetslöshet

Är det viktigt att ha ett arbete för dig?

Varför är det viktigt?

Hur har arbetslösheten påverkat din självkänsla och ditt självförtroende?

Hur gör du för att samla energi och kraft att söka arbete?

På vilket sätt samlar du kraft?

I vilka situationer samlar du kraft?

Har du som arbetslös känt dig utanför samhället någon gång?

Om du känt dig utanför /Hur upplevde du det?

Vad skulle få dig att känna dig mer delaktig i samhället?

Har du känt dig utanför i sociala sammanhang, som när du träffar släkt och vänner osv.?

Hur hjälper/stöttar din omgivning dig i ditt arbetssökande?

Vem är det som stöttar dig mest?

Hur upplever du kraven på dig att aktivt söka arbete?

Hur hanterar du de svåra stunderna som arbetssökande?

Vilket är ditt bästa sätt att hantera det på?

Vad skulle ett arbete innebära för dig?

Vilka är dina starka egenskaper?

Tar arbetsförmedlingen/jobbgarantin till vara på de egenskaperna?

Upplever du dig stressad över att vara arbetssökande?

Om du är stressad: På vilket sätt visar sig stressen?

Vad får stressen för effekter på dig?

Vad skulle få dig mindre stressad?

Hur upplever du att AF eller din arbetsförmedlare gör för att minska stressen?

Bilaga 2

Information

Jag studerar Arbetsvetenskap vid Göteborgs Universitet och denna intervju görs som en del i min examensuppgift. Intervjun beräknas ta en timme.

Syftet med min studie är att få ökad kunskap om vilket stöd du som deltagare i Jobbgaranti för ungdomar får från arbetsförmedlingen. Din medverkan kan leda till att Arbetsförmedlingen kan utveckla sig och förbättra sin kontakt med dig som kund.

Deltagandet i studien sker på frivillig basis och du har rätt att när som helst avbryta din medverkan. Alla som deltar i studien kommer att vara anonyma. Allt nedskrivet och inspelat material kommer att förstöras efter uppsatsen är examinerad.

Så snart min studie är klar och godkänd av min examinator har du möjlighet att ta del av resultatet. Har du några frågor rörande din medverkan i studien kan du som informant kontakta mig eller min handledare Gunilla Bergström Casinowsky

Kontaktuppgifter

Viktor Hasselgren

Mail: viktorhasselgren84@gmail.com

Telefon: 070 3073071

Gunilla Bergström Casinowsky

Mail: Gunilla.Bergstrom@sociology.gu.se

Telefon: 031-786 6148